TECHE
UDINE

MANOSCRITTI

FONDO JOPPI

Manoscritto n. **J_MSS_0177**

I manoscritti che compongono compongono il fondo, assieme alle migliaia di testi a stampa - compresi rari incunaboli e cinquecentine - il Fondo Joppi, sono quasi esclusivamente di interesse friulano. La raccolta si è formata nell'arco di una sessantina di anni grazie alle ricerche di Vincenzo ed Antonio Joppi.

Collocazione:

Biblioteca Civica "Vincenzo Joppi", Udine - Inventario dei manoscritti del Fondo Joppi
https://www.techeudine.it/fondo-joppi
https://www.sbhu.it/

Msso

Milli
ana
—
Institu
juris

1622

177

Mssus

Benedictus Millianalter
Doctor – Compendi=
um Institutionum
Justiniani. A: 1622

Mss
Milli
ana
–
Institu
juris
1622
177

177. - Milliana (*Benedetto*) dott. Udinese. — Compendium Istitutionum Justiniani. Utini, ànno sulutis nostrae MDCXXII.

Cartaceo in-8.°, rileg. in cartone, di carte 93 complessive: scrittura del sec. XVII copia di mano ignota.

BREVE
COMPENDIVM
Ex Iustiniani, Sacratissimi Principis, Iuris C.
institutionibus
DESVMPTVM
Mihiq.
Ab Exc.mo I.V. Doc. D.no Benedicto Milliana
ERVDITISSIME
TRADITVM.
Intra proprios Parietes.

Vtini anno salutis nostrae MDCXXIII

BREVE
COMPENDIUM
Ex Iustiniani, Sacratissimi Principis, Iuris Civilis Institutionibus
DESUMPTUM.

. Sit Nomen Domini benedictum.

✠

Explicaturus Iustiniani Imperatoris Institutiones ad molliendas difficultates, eaque ad difficiliora facillima reddenda; ut Iuvenes ad ipsa planiori via perducantur; breviter quaedam praemittenda esse duco.

Videndum est igitur primo quid sit Institutiones; Unde dictae sint. Quae sit ipsarum divisio;

Quae

quae obiecta; et quis Auctor.

CC.º Ad primum. Institutiones nihil aliud sunt, quam totius Iuris civilis erudimenta quaedam, et compendiosa methodus. In ipsis n. breviter et eleganter expositum est totum fere quicquid in universo corpore Civilis Iuris habetur.

Dictae autem sunt Inst.es ab instituendo: quia rudem et imperitum studiosi animum levi, ac simplici via instituunt; ut facilius postea ad graviora aspirare, et ratem vasto, et periculoso Iuris Civ. Oceano tuto committere possent.

Dividuntur autem Institutiones in quatuor libros. et libri dividuntur in Titulos, seu Rubricas Nonagintanovem.

Primus liber habet Titulos sex et viginti. Secundus quinq. et viginti. Tertius triginta.

quartus

quartus utriq decem et octo. qui octo simul col=
lecti constituunt numerum Nonagintanovem. Addito
autem proemio erit tit. numerus centum. tit. vero dicitur in
A est autem tit. rei subiectae index: Exemplum sit
infra de Justitia et Jure. illa dictio de Justitia,
et Jure dicitur titulus: subiectum .n. et materiam
indicat et ostendit ibi de Justitia et Jure trac-
tari et sic de reliquis. Tituli aliquando Rubricae
appellantur, ob id fortan, quia tituli antiquitus
rubro colore pingebantur. Dictus est autem
titulus a tuendo: quia s. tuetur, et indicat
id, quod subscribitur.

Paragraphus est quicquid sub una sententia
clauditur; hoc est periodus verborum, seu certae
sententiae comprehensio. idemque est ac textus
in Logica, et Philosophia; sicuti et tituli legales
idem sunt, ac capita Philosophorum. dicitur

autem

autem . ss. à Para verbo græco; quod est divisio;
et Graphos; quod est scriptura: quasi scripturæ
divisio . ut tradit . Bas . in . ss . sed isto . numero 2.do
infra de actionibus .
Obiectum est autem Institutionum triplex: Personæ
nempe; Res, et Actio . Omne . n . ius quo utimur
vel ad personas pertinet; quibus ius redditur; vel ad
res, de quibus redditur; vel ad actiones, per quas red-
ditur . ss . Phinal . inf.a de iu . nat . ge . et civ.
De personis agitur in hoc libro primo . De rebus
in sec.o et tert.o usque ad tit . de Obligationibus . a
tit . de Oblig . et in quarto et ultimo lib . de
actionibus .
Demum Auctor Institutionum est Iustinianus
Imperator; qui animadvertens legum volumina
perplexa esse, omniumque difficultatum congerie
onerata; ne multitudine, et varietate rerum, tantaque

difficultate

difficultate quae est in ipsius [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible], [illegible]
illustribus [illegible] solutiones componderent, in eis
[illegible] facilitatem tradererent quae [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]; à quibus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] similem
scientiam auspicantur.

[illegible] [illegible]

Ab [illegible] accedendum est ad [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Primum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. Secundum [illegible] [illegible]
quod [illegible], à [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Unde in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Deo [illegible] [illegible]

licet esse auctas, et cupiditas inesse tradij;

Quia n. cum sigillatim [illegible] log. quae autem.

II. scienda et log. [illegible] in fine. [illegible] in eadem

[illegible]. Et sane ut in [illegible] [illegible]

necesse est eo fieri cupidi et [illegible]

bus instincta [illegible] dictis [illegible].

[illegible] cupiditas [illegible] contra [illegible]

[illegible] esse constat quod ait Stoica [illegible]

Sonspondere.

Secundo [illegible] dicis

[illegible] Nam sicut [illegible]

[illegible] arbores inanis est labor [illegible]

[illegible] ita [illegible]

[illegible] eorum [illegible]

videtur [illegible] qui [illegible] mortuis

apud Rhadamantum [illegible]

[illegible]

migratus

migrat i . . . ambire dicitur.

In Proemi

Dividitur hoc Proemium in . . . partes . . . ponitur officium Imp. . . . In secunda . . . Iustinianus . . . legi . . . . In tertia . . . ad Iudicia . . . , et . . . fructus quos . . . . . .

[illegible]

[illegible]

[illegible] quis [illegible]
[illegible] et [illegible] biblia [illegible]
magnificus
[illegible] quamvis ultra [illegible]
[illegible]
[illegible] amore [illegible] et [illegible]
tractant ut et [illegible] barbaras gentes [illegible]
[illegible] communem [illegible]
adiunxit quod [illegible]
[illegible] condonare [illegible]
[illegible] qualis [illegible]
[illegible] commendat [illegible]
[illegible] tribuunt Deo gloriam. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Deus populus [illegible]
ipso promulgatur, quam [illegible]

[illegible]

occasione in D. cum Saecatis [illegible]

ostendit quo ordine [illegible] sunt.

[illegible]

[illegible] et ex [illegible] in leg.

[illegible]

C[illegible] [illegible] a principio [illegible]

[illegible] primum

illa [illegible]

[illegible]

Postea [illegible] Rom. [illegible]

[illegible]

[illegible] Pompilius. Tullus Hostilius [illegible]

[illegible] Tarquinius Priscus. Servius Tullius. [illegible]

Tarquinius Superbus. [illegible] Reg[illegible]

Regum nomen [illegible]

[illegible] Reg[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible], nulla certa consuetudine [illegible].
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in
[illegible], manare, atque ad [illegible] libidinem [illegible]
[illegible], idem fuit civitatem certis legibus [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible], [illegible], et [illegible], [illegible] et
[illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] placuit [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et sapientia [illegible]
[illegible]. [illegible] igitur legati [illegible] [illegible]
qui [illegible] [illegible] leges scriptas [illegible]
[illegible], et [illegible] aliarum civitatum [illegible]
Lacedaemoniorum, nostrarum. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] aliarum civitatum [illegible].

[illegible]

fuerit. Post hoc autem [illegible]
[illegible] Graecis [illegible]
et condiderunt [illegible] legibus [illegible] in
tabulis X. Decem viris [illegible]
[illegible] ex iis X. tabulis,
[illegible] X leges tabulis et
adhuc leges aliquae [illegible]
[illegible] duas [illegible] eas in
tabulas adiecerunt et ita XII. tabularum leges
appellatae sunt. Has leges Sex. Aelius [illegible]
apud Gellium [illegible] multa [illegible] legis
elegantis brevitatis verborum scriptas esse. [illegible]
[illegible] Civilem [illegible]
civitatis utilitatibus [illegible]
[illegible]
[illegible] necessarium [illegible]

Hi legibus latis cessit interpretatio [illegible] et [illegible] auctoritas necessaria fuit ut hae leges [illegible] et [illegible] et hoc ius ex prudentum interpretatione [illegible] et [illegible] [illegible] non [illegible] ut [illegible] ius [illegible] Latii [illegible] [illegible] partis [illegible] ius civile appellatum [illegible] quo intelligere licet tantam huius iuris dignitatem [illegible] fuisse ut [illegible] iuris civ. nomen [illegible] [illegible].

[illegible] cum [illegible] lex x tabularum in civitate, et ius civile [illegible] ut plebs in [illegible] cum Patriciis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] placuit, ut [illegible] [illegible]

[illegible] ture [illegible]
Senatus consulta [illegible] [illegible] cumulo
quidam post se habere videtur [illegible]
[illegible].

Novissime cum a populo Rom. Principi imperatus fuisset, illi datum fuit ius, quod [illegible] Principis leges constitutiones vocantur. Verum cum munus hoc per [illegible] prudentibus [illegible] sufficeret, admissi sunt [illegible] prudentes et Iurisconsulti, qui ius scripto interpretarentur ac [illegible] respondere, qui Iurisconsulti [illegible].

[illegible] ius civile ex praecedentium conjunctis confectum erant et plebiscita; et Senatus consulta [illegible] Principum constitutiones Iurisprudentium responsa, quibus [illegible]

constantur

credebantur et leges ab universis [illegible] [illegible]

[illegible] quod [illegible] Romani [illegible] ac [illegible]

contra legem voluminis quae vix [illegible]

[illegible] ab hominibus [illegible] [illegible]

[illegible] millia librorum et plus [illegible] millia

millia versuum [illegible] Paragraphorum, ut dicitur in lege

[illegible] D. [illegible] cum [illegible] [illegible] ius [illegible]

[illegible] tanto [illegible] [illegible] [illegible] ex

[illegible] perplexum ut facilius qui sub [illegible]

illustriores quam iuris Rom. ambages fugitarent.

Unde multi tanta mole [illegible] et difficultate

perterriti [illegible] [illegible] [illegible] exc[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]bant.

Hanc [illegible] Iustinianus [illegible] et belli gloria [illegible]

et legum Maiestate, ac [illegible] [illegible]

afferre in animum sumpsit, iussit [illegible] [illegible]

superfluum [illegible] [illegible] collectio [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

atq ausecantur.

Et autem nob. comod. fieret omnia Tabularii Theophili Dorothei et aliorum clarissimorum viror [illegible]

[illegible] in legum [illegible]

[illegible]

imperatoris [illegible] qui ab [illegible] summas [illegible] quorum

in [illegible]

[illegible]

[illegible] quam Justinianus [illegible] editum appellam voluit quam [illegible] habemus.

[illegible] quas leg. [illegible] populi, Plebis, Senatusconsult. Praetorum nec non veterum Juriscon. [illegible]

[illegible] quam-

[illegible]

quinquaginta libros redigere fecit; qui Pandectae, [illegible] Digesta appellantur. Pandectae quia omnem fere aequitatis et Iustitiae doctrinam [illegible] aut Iustinianus in tit. de const. Dig. confirmat. [illegible] ipse [illegible], quia est [illegible] librorum [illegible] [illegible] ordine [illegible] in [illegible] quinquaginta libros et [illegible] titulis [illegible] [illegible]: qui [illegible] libri [illegible] [illegible] [illegible]; quorum [illegible] Digestum [illegible], quod xxiii libros et duos tit. continet; Alterum Infortiatum, quod incipit a tit. [illegible] libri [illegible] quod habet libros xvi et ducit usque ad xxxix et alterum dicitur Digestum novum, quod reliquos libros a lib. xxxix usque in finem [illegible] continet.

(Post haec non statim [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] multis [illegible] et [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] haeret; aut studia desereret

[illegible]

aut cu magno labore, et etiam cum difficientia reco
glerent, inveniet [illegible]
[illegible] quod lenior [illegible] sine magno labore et
sine ulla difficientia maturius scire potuisset
ut [illegible] his igitur [illegible] et [illegible].
Compendium [illegible] Pandect [illegible]
et [illegible], [illegible] in gratiam [illegible]
[illegible] libri [illegible]
curavit ut mentis prima legum curabula [illegible]
totus legalis [illegible]
in [illegible] igitur [illegible]
[illegible] potentes [illegible]
[illegible] postea intrare, et forma legum pulcherrima
[illegible] oculis inspicere possint.
[illegible] eminentiam [illegible]
[illegible] ipse [illegible]
et [illegible] nonnullis [illegible]
[illegible]

Iusti. const.[illegible] n.° xx · quae post primas ed.nes latitarant et quibusdam detractis in lucem edidit

repetitae commentationis appellari [illegible] est

[illegible] quod nunc introductionis [illegible]

quippe constat ex xii lib., quorum ix [illegible]

commoditatem in [illegible] voluminibus [illegible]

alii uti in alio implicantur [illegible]

[illegible] dum alligatur et [illegible]

lib [illegible], ut semper adjiciatur liber [illegible]

de [illegible] Physici lib. x [illegible]

Urbis Romae lib xi [illegible]

[illegible] lib xii · quod in aliis libris

non observatur; sed singuli [illegible] [illegible]

[illegible]

* [illegible] nonnullas consti. quae [illegible]

[illegible] protulit · quibus [illegible] controversiis [illegible]

[illegible] leg.

multa, Pandect. leges et Codicis corrigi et hac iure

leges Rom. quas Iust. ope summorum virorum con

scripsit, et promulgavit. quibus additi sunt hii

feudorum libri ex consuetudine Longobardorum dum

in Italia regnarent, compositi, et ex nonnullis

Conradi, Lotharii, Friderici I et II. Imp. legibus.

His omnibus const. quaedam Henrici VII extravagantes

appellatae adiectae sunt inter quas et ff. de [illegible]

[illegible] habita, et hi omnes libri simul cum [illegible]

[illegible], ordinis, de const. in uno volumine

[illegible] et ex his clauditur [illegible]

[illegible] quo hodie utimur, in scholis legimus

et in Palatiis causarum recipimus.

Thema itaq. oper.:

In hac ultima parte Imperator Iuvenes ad studia

iuris hortatur, et excitat futuros [illegible]

et ipsi legali scientia hanc vulgariter in [illegible]

... filii educentur. Reipublicæ gubernatio et ... Iurisprudentia ... et ...

De Iustitia et Iure lib. I

... popul. R. ... ...
... principiis ... legis ... ...
... proponens ... ...
... quibus ... ...
... ...

... dividitur in quinque partes: in prima ... ...
definitionem Iustitiæ, in secunda definitionem Iurisprudentiæ,
in tertia tradit ... ...
... in quarta ... ... præcepta, in
5. et ult.a dividit ius ... ... in ...
prudentia ... ... igitur ... ...
præcepta; 5.ta et ult. ... ...
... doctrina ... ...

... ...

[illegible] dicas aliqua disputatione [illegible]
disimus [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] de Iustitia verba facturi, certi ab ipsius
definitione exordium sumpturi [illegible] iust [illegible] eddem
camq hic dicit: Iustitia est constans et perpetua
voluntas ius suum unicuique tribuendi.

[illegible] definitiones declaratione [illegible]
[illegible] universalem [illegible] et particularem [illegible]
Iustitia est [illegible] quae omnes virtutes in se complectitur
nihil non est [illegible] quod [illegible]
in quo est Iustitia et sic [illegible] Aristoteles
[illegible]
[illegible] eiusdem enim tractatio
pertinet ad Philosophos.

(Particularis Iustitia est una virtus, quae à [illegible] segregatur, et iniuria est contraria . et haec [illegible]
propria est quam subdividunt [illegible] in [illegible]

Distributivam et Commutativam. Distributiva [illegible] versatur
in distribuendis praemiis et poenis, [illegible] honoribus, et
dignitatibus personarum. Commutativa vero est, quae
versatur in [illegible] et commerciis, [illegible]
et quae nullam habet acceptionem [illegible] exceptionem. Et haec
particularis iustitia hic definitur, non divina ut [illegible]
existimabat hic Glossa: longe enim alia est iustitia
divina, quam quae in ipsis hominibus [illegible]
sed humana.
Et dicitur voluntas, non licet iustitia sit habitus voluntatis,
tamen definitur per actum in quo exercetur, [illegible] voluntatis,
talis tamen est [illegible] materia [illegible]
voluntas iustitia est, videlicet iustitiam constans et perpetua
id est firma, stabilis et continua, ut nec [illegible]
corrumpi, potentia frangi, [illegible] gratia inflecti [illegible]
id est semper et continuo ius suum unicuique tribuere velit.

Adducit tamen hoc contra [illegible] hic respondit dicens quod iustitia non [illegible] constans et perpetua voluntas habemus [illegible] quod [illegible] in [illegible] cadit iustitia ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] ut autem [illegible]

[illegible] alienaverit aut mutaverit [illegible] impossibile [illegible] quod iustitia constans et perpetua voluntas sit.

Ad hanc obiectionem respondet [illegible] [illegible] iustitia per [illegible] considerari, nempe in abstracto et in concreto. in abstracto consideratur quatenus est abstracta, [illegible] et separata à materia atque à homine. in concreto vero consideratur, quatenus est in homine. modo [illegible] consideratur in abstracto et [illegible] [illegible] [illegible] perpetua voluntas [illegible] hoc modo accipitur in definitione [illegible] non consideratur in concreto [illegible] et applicata, tunc non est constans et perpetua voluntas [illegible] sed [illegible] hoc autem non est [illegible] [illegible] [illegible] ex [illegible]

nali

mali contenti ... hominis poeni. et hae ... est communiter accepta.

Deinde in definitione additur ius suum cuique tribuere quemadmodum FORTITUDINIS officium ... et pericula infracto animo tolleraret. TEMPERANTIAE voluptates contemnat. PRUDENTIAE boni et mali discrimina nosceret ita et huius IUSTITIAE proprium est suum cuique tribuere. et sicuti duplex ... habet iustitia ut ... distributiva et commutativa ita hic duplex ratio intelligitur suum cuique tribuendi. nempe in distributionibus poenarum et praemiorum pro meritis ... omnes ... gradus aut personarum ... habita ... iure suum cuique tribuatur. Hinc ... adolescentem ... Praeceptore suo ... tradit Xenophon in ... Paedia. Cum ... grandior brevi tunica indutus longiorem alteri minori

ca....

requisisset data breviori tamen quem isti oblongo magis
conveniret vestis. Cyrus ad cuius iudicium huius litis deta-
men deductum erat, bene utrumque convenire iudicavit.
perperam quidem ille fecit, et proinde a magistro
merito reprehensus fuit quod contra iustitiam iu-
dicasset, quae praecipit ut ius suum unicuique tribua-
tur.

Si quis autem vellet hanc definitionem
Dyalecticorum more generis dicere virtutem et constan-
tem voluntatem esse genus, differentiam vero ius suum
unicuique tribuere.

§ II Iurisprudentia.

Iustitia vult unicuique ius suum tribuere: ad exercendam
iustitiam opus est Iurisprudentia. haec enim docet
qualiter ius suum unicuique tribuatur. iccirco mentio iustitiae
definitionem statim subnectitur Iurisprudentiae
definitio, quae talis est.
Iurisprudentia est divinarum, humanarumque rerum

notit.

notitia; iusti, atque iniusti scientia. Quæ definitio sumpta est ex dic. l. Iust.ª ff. eo.

Huius definitionis prior pars stat loco generis materiam amplectens circa quam Iurisprudentia uersatur, quæ in rebus diuinis atque humanis consistit: altera uero differentiæ locum sibi uindicat; et proprium iurisprudentiæ munus continet: quod in iusti, et iniusti scientia consistit et quid quaque in re æquum et iniquum, iustum, et iniustum sit internoscatur.

Sed his obstare duplex difficultas: altera est: hæc definitio sumpta est ut supra dixi ex l. Iust.ª ff. eo. huius legis auctor est Vlp.; sed tempore Vlpiani non erat cognitio rerum diuinarum cum ipse esset Ethnicus, et Paganus; non igitur Iurisprud.tia poterit dici rerum diuinarum notitia.

Resp. quod licet tempore [illegible] non esset cognitio [illegible] et fidei christianæ, tamen et ipsi Pagani habebant

eam

rerum religionum, et sacrarias quas sacras et [illegible]
dicebant. ut patet ex l. [illegible] huius tituli [illegible]
autor est Vlp. ff. eo. ubi [illegible] quod publicum ius
in sacris, sacerdotibus, et magistratibus [illegible] [illegible]
ex l. [illegible] [illegible] ff. de [illegible] [illegible] quod [illegible]
dicitur, quod res aliae sunt divini iuris, aliae humani,
et divini iuris sunt res sacrae, et religiosae [illegible]
l. non distinguemus § [illegible] ff. de recepti. arbit.
ubi quaeritur an sacerdotio obtinendo [illegible] [illegible]
sententiam dicere; et [illegible] quod non [illegible] subit [illegible]
cum non tantum hominis [illegible] [illegible] maiestati
Dei indulgetur, cuius sacris vacare [illegible]
oportet.

Secunda difficultas est non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ad Theologiam [illegible] non ad Iurisprudentiam [illegible] [illegible] [illegible]
inconveniens, quod duo [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] convenire.

(. R. quod exacta cognitio rerum diuinarum pertinet ad Theologos; sed leuis cognitio pertinet etiam ad humanistas. nam [illegible] humanis artibus res diuinae tractantur.

– Ex his igitur.

– Dictum est quid sit iurisprudentia: nunc ostendit Iustinianus quo ordine adducto facile disci possint. dicit igitur quod haec scientia est à principio leui, ac simplici uia tradenda; deinde diligentissima atque exactissima interpretatione; ut hoc non [illegible] animum rerum multitudine, et uarietate [illegible] studium deserat; uel magno cum labore [illegible] cum diffidentia, quae iuuenibus animos non semel complectitur [illegible] ad id perducatur ad quod leuiori uia ductus sine magno labore, et sine ulla diffidentia maturius perduci potuisset. his consonat dictum Aristotelis [illegible] scientiis innata est nobis [illegible] notioribus, et [illegible]

uia

via ad [illegible] et difficiliora et [illegible]

lib. 9. Doctrinam curare debemus ut ad discentis

mensuram submittat, ac teneros discipulorum animos

[illegible] ac subtili ratione ac rerum [illegible] varietate ne

nimium gravet. Sin statim ingenia [illegible]

vel multitudine, vel difficultate praeceptorum onerat,

non docet, sed deterret. Sicut [illegible] est [illegible]

[illegible] difficilia [illegible]

et [illegible] angusti superfusam humoris [illegible]

respuunt; sensim autem influentibus, vel etiam

instillantibus complentur, sic videndum est quantum

accipere possint juvenum addiscentium animi.

De Jurisprudentia

[illegible] quae antequam explicatur

in [illegible] videndum est [illegible]

[illegible] a Justitia et Jurisprudentia [illegible]

[illegible]

[illegible]

caveri et appellatur à Iuste. Ius, et ibidem dicitur differentia autem inter iustitiam, Ius et iurisprudentiam traditur à Glossa in D. primo cap. 1. quae dicit quod iustitia [illegible] ius suum unicuique tribuere. Ius [illegible] et iurisprudentia qualiter illius [illegible]

[illegible] praeceptis; Iuris praecepta [illegible] ex quibus tamquam ex fontibus omnes leges et omnia iura emanarunt tria esse docet Imperator in [illegible] D. [illegible] HONESTE vivere; ALTERUM non laedere, et [illegible] tribuere.

Primum igitur praeceptum est honeste vivere [illegible] [illegible] proprie pertinet ut omnes nostras actiones ita instituamus quemadmodum nos decet, et ne quid contra honestatem faciamus. Secundum praeceptum ad conservationem humanae societatis respicit ne alter alterum offendat, quo [illegible] [illegible] intelligitur nec in corpore nec in fama nec in bonis. [illegible] vita equiparatur. l. iustitiae ff. de manumissis [illegible] dicta [illegible] dicuntur [illegible] [illegible]

distam in l. advocati in verbo vitam. C. de advocatis diversorum iudicum, utpote cum sit citra ea nemo vero iuvare queat. Sub hoc etiam praecepto comprehenditur ne quis possit se ipsum laedere, aut interficere. l. omne delictum. § qui vulneraverit ff. de re militari. et ratio est quia nemo est dominus membrorum suorum l. liber homo ff. ad legem Aquiliam.

Sed adversus hoc praeceptum obstat: nam [illegible] licet. l. ut vim ff. de iustitia et iure. § Iura permittunt alium laedere.

Huic argumento respondetur eum qui se defendit non censeri alium laedere: nam non animo laedendi, sed malum iniuriae [illegible] hoc facit et moderamine inculpatae tutelae, et propterea in [illegible] malitia delicta distinguunt l. i. C. ad leg. Corneliam de Sicariis et l. qui iniurias ff. de furtis.

Secundo obstat: nam Principi permittitur filiam in adulterio deprehensam simul cum adultero occidere l. Principi ff. ad leg. Iuliam de adulteriis. § quod [illegible]

..., re alium ostendere.

R. quod praecipitur procedit quando non alias ... causa ... legibus permittentibus ... per adulterium n. magna ... ignominia Principi et agnationi. ideo permissum est isti Principi ut propter tale facinus possit filiam suam occidere.

... praeceptum est ius suum unicuique tribuere. quod ... distributivam, quam commutativam Iustitiam respicit ... supra dictum est. et dicitur ius suum quia non licet auferre uni, et alteri tribuere; sicuti nec furari pro elemosina facienda. c. forte xiv. quaest. v.

§. Huius studii

In hoc § dicit Iustinianus huius studij iuris .... enim res scientia iuris hic accipitur ... positiones ... publicum, et privatum ... ius est, quod ad statum Rei ... principaliter ... Privatum vero quod ad singulorum utilitatem principaliter ... spectat

spectat -bene et illius publicum et eius privat. ob h[...]
etiam utilitatem respiciunt. l.i. ff. eo. nam et privatis
interest habere aurilam et bene constitutam. Item. i.
l.i. in fine. C. ex causis infamis; et Reip.ca interest ut
bene subditos compellere. D. Rinaldi ... de q[...] ...
sunt hic relatori iuris.
Demum in fine huius tit. proponit Imperator ... in
privato dicturum esse; quod tripartitum est ... ...
est n. ius privatum aut ex praeceptis naturalibus aut ... gentium ...
ex ... ...

... de iure naturali ... ... tit. 2.

... ... D. Rinaldi ... ...
... ... aut naturalibus, aut gentium aut civilibus,
ideo ... ... in hoc titulo qui concordantem ha-
bet in ff. leg. ... D. ius naturale ff. de iustitia et ...
et legibus sequentibus usque ad legem ...
Dividitur tit. iste in quinque partes ... ...

ateroli: in sec.o eo iure ventin. ex tit. de iu...

Civili. in quarta ponit v.l. nã differentia inter ius

naturale et Civile in quinta et ultima [illegible]

[illegible] veritatis ius Civile Sec.o ibi. ius a [illegible]

tert.o ibi. constat autem. quarta. ibi. [illegible]

Quinta ibi, omne autem ius.

Principio quod Deus creavit coelu' et terra' statim

atq. cuncta facta sunt ex rta et inuenta fuit prima

lex, quae naturae dicitur et primaeva [illegible]

[illegible] quod [illegible] ab imperatore in [illegible]

tit. n.ri post Ulp. Iuriscons. in l. 1. § ius naturale

ff de Iustitia et iure hoc pacto. Ius naturale

quod natura omnia animalia docuit. quod [illegible]

animantibus et instinctu et motu naturae [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]ibus [illegible].

[illegible] autem Iuris tres praecipui [illegible]

tis à Iustiniano: coniunctio s. maris et feminæ filiorum procreatio, et educatio. Unde Cic. lib. 1 off. inquit: Commune omnium animantium est coniunct[illegible] [illegible] procreandi causa, et quædam eorum cura, quæ procreata sunt.

Primus igitur iuris naturalis est maris, et feminæ coniunctio. Natura n. utriq. sexui mutuum affectum indidit, ut s. se invicem appetant et coniunctione illa gaudeant; ut quælibet animantia in suo gen[illegible] propagarentur et multiplicarentur.

Secundus effectus est liberorum procreatio, [illegible] [illegible] est l. liberorum in fin. ff. de [illegible] cum n. illud maxime natura intendat, [illegible] m[illegible], species saltem per procreationem immortales fiant [illegible] [illegible] mortalibus infixit. Hinc colligere licet [illegible] fin[illegible] causa liberorum, non autem omnino sit [illegible] natura

Seu

..o dicit textus in c. novi. ff Phinali. xiii distinct.
tum solum coniuges sive a lon... in ... ne
non pro explenda libidine sed pro ... procreanda prole
... ...tantur.

... ...tius est liberorum educatio in qua non solum ...
... etiam ferae pariter consentiunt et inclinatione
... ... ad sobolem educandam moventur. Haec aut
liberorum educatio, quae a iure naturae est introducta
in hominibus, per ius civile est redacta ad necessitatem
iure n. civili pater cogitur alere liberos l. si quis
a liberis. ff de liberis agnoscendis. et l. Phinali
C. de alendis liberis; dummodo tamen ingrati non extiterint,
et industria sua tueri nequeant. ex qua... n. causis,
ex quibus Pater potest exheredare filium ... xiv enu-
merantur in. ff alius quoque, in auth. ut cum de appellat.
cognoscitur; potest etiam eis alimenta denegare.
... l. l. quis a liberis ff. idem ... ...

in urbe detulerat. ff. de liberis agnoscendis et [illegible] hoc. nui hic.

§. Jus autem civile.

Post ius naturale consequuntur ius gentium quod ius naturale secundarium appellatur et differt hic ab primaevo quod hic est id quod naturalis ratio inter omnes gentes constituit et [illegible] inter populos peraeque custoditur. [illegible] differentia inter ius naturale et gentium, illud enim hominibus cum brutis commune est ut in princip. huius tit.; hoc vero sola gentes humanae utuntur inter se, ut in hac definitione dicitur et in l. [illegible] §. [illegible] ff. de iustitia et iure. [illegible] vero iuris gentium sunt; Erga deum religio. Ut parentibus et patriae pareamus. l. [illegible] ff. de iustitia et iure. Ut vim et iniuriam propulsemus. l. ut vim. eo. tt. ff. de iustitia et iure. hic tamen

[illegible]

... et iniuria ... cum moderamine inculpatae tutelae à iure Civili introducto. quod quidem moderamen circa quatuor consistit.

... ex ... liberam ... tamen ... l. ... ad leg. Corn. de sicar. ... aut ... gladio ... homicidi ...

... ad ... modum ... armis ... infertur ... armis ... armis ... tum ... armat ... cum pugno ... ...

... ex ... ultimo ...
... cum ... l. ... cum ... ff. de ...

[illegible] l'anno [illegible] di [illegible] calendas [illegible]

[illegible] hodie [illegible] [illegible]

[illegible] alex [illegible] cum [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] fugerem [illegible]

[illegible] et [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] die [illegible]

[illegible] cum moderamine [illegible]

[illegible]

[illegible] cavinario [illegible] mitius [illegible]

[illegible]

[illegible] in die [illegible] in [illegible]

lg. ex leg. cur. ... viz ... viam de
alium conveniri volumus ... in Ch. adul
terium cur ex ... ordinatum ... del ...
dilitorus

Adverti etiam ... ipsum ... ius ... servum
habebit ... Bellur ... item ... esse
esse ... autem incidium ... qui ... lo
xxii capitulo ... et c. cum ... xx ...
... aliqui ex iure incurram ... cum ... cur
... mirationem ... et ... de ... pro ...
... aut ... rei causa ... sint
... istum xxx. capitulo ... autem ...
servum ... quam magis ... ...
Servitute Manumissio ... Remansi ...
... maritum ...
... ... eodem iure providentur
dies ... ex ... ... hoc iure ...

institutis et 3. in Dig. [illegible] contractus [illegible] ei omnes qua

quatuor contractus [illegible] [illegible]

[illegible] obligatio [illegible]

propter nuptias. Et contract [illegible]

quibus [illegible] dic [illegible] autem [illegible]

iure [illegible]

[illegible] naturale et gentium [illegible] ius [illegible]

[illegible] naturali et [illegible]

in [illegible] definitio [illegible]

populus et [illegible] civile [illegible] constituit

[illegible] naturali, vel gentium [illegible]

[illegible] omnia [illegible] discernit ff. ius autem [illegible]

[illegible] ff. de Institutis [illegible]

aliqua [illegible] quibus aliquantis [illegible] ius vel [illegible]

vel gentium immutatur ita tamen [illegible]

[illegible] praeceptis [illegible]

[illegible] à iure naturali vel gentium [illegible]

[illegible] debet ali[illegible] [illegible] natura[illegible]
liberti[illegible] [illegible] autem femina de [illegible] ultra[illegible]
et detracto [illegible] [illegible] totum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
gentium [illegible] eadem lex dicitur naturali[illegible]
gentium

[illegible] Civili a Civibus; quia [illegible]
eo utuntur; cum etiam ex ea Civitate [illegible]
[illegible] est [illegible]
[illegible] Civili Romano [illegible]
[illegible] Civitatis nomen omissum fuerit [illegible]
in Civili Romano [illegible]
[illegible] differt autem [illegible] naturali [illegible]
quia naturale omnibus animantibus [illegible]
[illegible] hominibus; Civile certis Civibus [illegible]
[illegible] Civili [illegible] sunt
[illegible] quos cum doctores hic recenseant
[illegible]

nos brevitati studentes, ... [illegible] ...

D. constat cum sequentibus.

Ius duplex est Commune et Particulare. Commune autem ius duplex est, scriptum, et non scriptum D. constat hoc tit. et l. ius autem civile ff. de Iust. et iure.

Commune scriptum est illud, quod apud omnes civiter observatur; quale est ius nunc Civile Romanum, quo hodie utimur. cuius sex sunt species. nimirum, lex, Plebiscitum, Senatusconsultum, Principum Placita, Magistratuum Edicta, et Responsa prudentum.

Prima species est Lex, quae dupliciter capitur in genere et in specie. in genere significat omne scriptum [illegible]; alias lex iuris scripti species, quae generaliter leges appellantur et sub nomine legis in corpore iuris civilis redactae ... in quantum [illegible] sic definitur a Iurecons. in l.

St.

ff de legibus. Lex est commune praeceptum virorum prudentium consultus, delictorumque quae vel sponte vel ignorantia contrahuntur coercitio et communis Reip. sponsio. Sed lex nomen specialiter accipitur prout a reliquis iuris scripti speciebus secernitur et hoc modo definitur a Iustiniano hoc. est id quod Populus Rom. Senatorio magistratu interrogante veluti Consule constituebat.

Secunda species Iuris scripti est Plebiscitum est autem Plebiscitum lex illa, quam plebs magistratu tribuno interrogante statuebat. sic dicta quasi plebiscitum i. statutum et confirmatum. est [illegible] idem quod sancire i. statuere [illegible] ultimo ff de verborum significatione Plebiscita ab initio Patricii et Senatores n[on]

[illegible] Plebiscitis autem est multitudo [illegible]

[illegible]

tractabantur cum necessitas rebellionis . e [illegible]
iix ; Patricij, et Senatores legem sciuerunt . sed postea
Q. Hortensius facta annotatione plebis sedandi mot[u]
causa legem tulit ut de iure, quod plebs statuisset
omnes Romani tenerentur . l. 2. § deinde ff. de Orig. iuris .
et §. Plebiscitum I. de I. et I. [illegible]

Tertia species est Senatusconsultum, quod a Senatoribus
constituebatur . unde nomen habuit . § Senatuscons.
hoc eadem .

Quarta species sunt Principum placita : quorum
.n. Principi placuit legis habet vigorem . Fiebat
autem id Principes facere solebant . per Epistolas
per decretum, et per edictum . Epistola Principis
erat rescriptum ad requisitionem alicuius Magis-
tratus de re aliqua dubia eo [illegible] Pro-
uinciarum, ac ceterae Reipublicae moderatores cum
in re aliqua casu haerent et similiter Principem

consu

consultoe quibus ipse ur Epistolam rescribebat, eiusque responsum legis uicem habebat. Decreta et sententia Principis pronunciata inter duas partes de quarum causa ipse cognouit, iudicans. Dictum vero est quando Princeps, ut obuiaret vbertati quae si contingerent damna subditis afferre possent constitutione emissa cauet ne hoc uel illud fiat. et hae sunt quae Constitutiones uocantur. Ex his autem quaedam sunt generales quaedam personales; generales sunt quae Princeps generaliter statuit aliquid: et hoc ad omnes pertinet si vero particulariter aliquid alicui ex merito, personalis constitutio dicitur, et non pertinet ad omnes: non dicitur priuilegium, nec personam priuilegiatam non egreditur ff. eod. quae ... ipsi hoc tit. uno.

Quinta species sunt Magistratuum edicta; quae per

Prae

Praetorij, et Aediles decumbantur. 4. Praetorum quoq. hoc tit.o nro.

Sexta, et ultima species iuris communis singlis sunt responsa prudentum; quae sunt sententiae Iurisconsultorum quibus facultas à Caesare data erat de iure publice respondendi. 13 responsa hoc tit.o nro.

[illegible] Augusti Caesar[illegible] [illegible] auctoritate [illegible] [illegible] profiterentur, qui vulgo ab omnibus [illegible] [illegible] Iurisconsultus [illegible] ante [illegible] Augusti [illegible] publice [illegible] iuris [illegible] dabat [illegible] qui [illegible] [illegible] habebant [illegible] [illegible] arbitrio [illegible] permisit [illegible] cum [illegible] multitudo [illegible]

[illegible], etiam arrogantiae [illegible] ille civitatis dignitati
excavisset constituit ut nemo, nisi qui a [illegible]
missus respondendi ius haberet. [illegible]
iuris consultorum dignitatem, ac [illegible]
minuit [illegible] auxit atque [illegible]
sed numerum duntaxat eorum qui consulentibus
respondebant, circumscripsit, ut certis tantum ac
delectis viris ea potestas tribueretur. Quadam
Pomponius Iurisconsultus in dic. l. ii. [illegible]
iuris ita scribit: Primus D. Augustus ut
maior iuris auctoritas haberetur, instituit ut ex eius
auctoritate responderent. unde ex illo tempore peti
hoc pro beneficio coepit; eademque respondendi [illegible]
[illegible] Doctoribus nostris absque eo, quod
specialiter petatur, licet minori auctoritate cum
Iudex eorum consilio, ut necesse [illegible]

nisi pactum cum iure et communi ratione conueniat.

§5. ... contraria consuetudo ... hominis ... imperio ... quam ... in corpore iuris inserta reperiuntur.

Particulare ius ciuile et ipsum diuiditur in scriptum, et non scriptum.

Scriptum est illud, quod quaelibet ciuitas vel populus sibi constituit; quod et statutum dicitur auth. ... C. de sacrosanctis ecclesiis; et l. omnes populi ff. de iustitia et iure.

Non scriptum particulare est consuetudo alicuius ciuitatis particularis uniuersitatis et populi ... comprobata, quae et ipsa legis vim obtinet ... hoc ... nec praetermittendum est quod ... [illegible] et non scripti ... [illegible] ... iure scripto ... [illegible]

Civitatis Romani Reip.cae. Iura ... tamen me- ditanda, quasi Archetypum proponi..., ex una nempe Athenis, leges scriptas, ex alia leges non scriptas ... [illegible]; et hi ... [illegible] mutuati sunt.

n. naturalia.

Haec est quarta pars huius tituli, in qua in primis traditur differentia inter iura naturalia et civilia. Iura n. naturalia divina quadam providentia constituta semper firma atque immutabilia per- manent. Iura vero civilia saepe mutari solent. et ideo n duo habet dicta, quae [illegible] ...plicabimus.

Primo ut quod iura naturalia sunt immuta- bilia. sic Cic. lib. iii de Rep.ca legem natur... constantem, et sempiternam, atque etiam immutabilem appellat ... [illegible]

ad quam

aequa et bona sunt l. penult.^a ff. de iustitia et iure.

Sed opponitur adversus hoc dictum.

P.º in § libertas est, in § servitus, inst. de iure person. ubi dicitur quod servitus est constitutio iuris gentium qua quis dominio alieno contra naturam subiicitur. ergo iura naturalia mutantur.

Secundo: iuris naturae est ne quis locupletetur cum alterius iactura. l. nam hoc natura ff. de condictione indebiti. l. iure naturae ff. de R. g. iuris: sed hoc mutatur a iure civili, quod introduxit usucapionem, qua quis locupletatur cum alterius iactura ut inst. de usucap. in princ. et per totum tit. ergo iura naturalia sunt mutabilia.

R. quod iura naturalia sunt immutabilia quoad ideam, quoad vero individua saepius naturalia mutantur hoc tradit Aristoteles Eth. lib. v. cap. x.º cuius verba

sunt

tant hoc: Iura inquit naturalia quae ... sunt ...
Ideam considerando; sed Individuum respiciendo sunt
mutabilia. hoc est, ut inquiunt Iurisconsulti quoad
genus naturalia sunt immutabilia ... quoad
spetiem ut probatur in exemplis in contrarium
adductis: libertas est iuris naturae; unde libertas
est immutabilis quoad genus. non enim omnes homines
possunt ea privari, et servi constitui. at quoad
spetiem mutantur; quia aliqui homines servi
... iuris naturae est ne quis locupletetur
cum alterius iactura et damno: hoc ius naturae
est immutabile quoad genus: non enim omnes homines
possunt locupletari cum alterius iactura
sed quoad spetiem est mutabile quia per
... quis locupletatur cum alterius
iactura et damno.

Inde dicitur est quod iura civilia sunt mutabilia quia
immutari solent vel tacito consensu populi
[illegible] italia [illegible]
[illegible] civilia [illegible] et [illegible]
[illegible] autem [illegible] mutabilia
sunt [illegible] et [illegible]
statim commutare et [illegible]
et quod olim utile et aequum fuit nunc mutat
habet damnum [illegible]
hoc est quod dicit lex [illegible] non debet [illegible]
[illegible] et [illegible] non [illegible] [illegible]
secundum tempora [illegible] capitulo [illegible]
humanae [illegible] urgentem necessitatem [illegible]
[illegible] utilitas id explicat [illegible]
[illegible] alia [illegible] alia in [illegible] temporibus
[illegible] leges [illegible]

ubi mutabilis sit, ut corpus enim non idem semper medicamentum salubre est sed in morborum diversitatem et medicamenta mutantur etiam et leges civiles

Philosophi cupientes derivationem de legali scientia cam non esse scientiam colligunt cum scientia ex traditionibus Arist. firma, certa, et non mutanda debeat notitia atque per infallibiles causas cognitio sit. leges vero in constitutionibus saepe mutantur, atque variantur ut hic dicitur et dici debet de consang. et aff.

Sed ad hanc obiectionem respondit Althasius non debet quod licet mutentur constitutiones particulares non tamen mutatur ipsa dictamen se causa finalis enim non semper lex a iudicibus ut appetibus nexius sub unius regula limitatur quod finis et gratum et invariabilis est.

Praeterea lex est fundata supra rationem naturalem ... cuius aut[illegible] distinct. 4to, quae est perpetua et immutabilis, ergo et legalis scientia est vera et propria scientia.

De Iure Personarum, tit. III.

Omne autem ius Populi Rom. quo nos utimur vel ad ... versatur, vel n. ad personas pertinet, vel ad res, vel ad actiones. quoniam autem hominum gratia omne ius constitutum est merito primus primis principijs Iustitiae et Iuris à tractatu personarum initium sumit Imperator. parum enim esset iura nosse si personae quarum gratia constituta sunt, ignorarentur. ... proxime, inscribitur hanc rubricam de iure personarum. de qualitate et conditione hominum; et concordat titulus in ff. de statu homin.

Titulus iste dividitur in sex partes: in prima ponit ... personarum divisionem; in 2da diffinitionem libertatis

libertatis in 3°. de initione servitutis in 4ta unde dicantur servi. in 5ta quot modis servi effi ciantur. 6ta et ult.a ponit differentiam inter servos et liberos. 2nda est ibi et libertas 3a ibi servitus 4ta ibi servi autem primo. 5ta ibi servi autem 2ndo. 6ta et ultima ibi in servorum;

Redeamus ad primam partem, in qua traditur prima personarum divisio. multiplex est autem in iure civili personarum divisio. sed prima et principalis est quod omnes homines aut liberi sunt aut servi. liberi sunt qui vel nati sunt liberi, hoc est ex matre libera, qui ingenui proprie dicuntur, et de quibus in proximo tit. probatur, de ingenuis: aut ex servitute manumittuntur. qui proprie libertini appellantur et de quibus habetur in tit. inst. de libertinis. Servi vero sunt, qui vel nascuntur servi ex parentibus servis, vel, ut sunt servi

ex captivitate aut spontanea sui ipsius conditione
sed infra clarius apparebit

Jus et libertas.

Hic traditur diffinitio libertatis et dicit quod libertas
ex qua homines liberi dicuntur est naturalis facultas eius
quod cuique facere libet nisi quid aut iure prohibeatur
dicitur naturalis facultas, hoc est libera quaedam, et
plena potestas a natura concessa, quodcumque faciendi liber
liber enim est cui licet quodlibet facere et hoc libere,
seu velle est proprium libertatis non necessitas dicitur
velle dum imperio domini sui obsequitur vel velle
etc. docere in subiungitur nisi cui vi aut iure prohibeatur.
verbum autem vi pro violenti resistentia
etc. ... sentiunt ...
et hic tantum libertas est naturalis facultas eius
quod cuique facere libet, nisi aliqua violentia, vel
iure gentium aut civili impediatur. Ex quo ...

legimus

intelligimus non propterea illum non esse liberum, qui cum aliquid facere vellet à lege nobis petitioni violenter impeditur. ea n. libertas vera dicitur qua licet quodlibet legibus non vetitum ut probatur tex. in l. filius fam. § . i conditionibus institutionum. nec hoc impedimentum obstat libertati. argumentum legis conficiunt. . § . iure civili . . .

§. servitus.

In hoc § scribitur definitio servitutis quae est talis. Servitus est constitutio iuris gentium qua quis alieno dominio contra naturam subiicitur, cum natura omnes homines liberi procreamur, supervenit postea ius gentium, quod bellum introduxit, ex quo cum homines plurimi capiantur crudeliter, atque ab ipsa humanitate abhorrens, esset eos in sua potestatem redactos interficere aliqua tamen poena digni videntur ii qui bellis alios lacessunt . . .

eodem iure gentium ab ibrul cumbione contra na-
turam le ichus est introducta

Scholbat, et uideatur quod seruitus non potuerit introduci
eo hoc contra naturam, ut dictum est. non ius naturale
est immutabile ss. sed naturalia. supra, titulo proxi-
ximo

Rx ut diximus in illo S. ius naturale esse immutabile
quoad genus, mutabile uero quoad species modo hic pro
bitis contingere ut aliqui homines seruifiant non
autem omnes, quia tunc mutantur genus, quod esse
non potest

S. serui autem illam

In hoc S. tradit Iustinianus quod serui a seruando dic-
tunt eo quia ex belli clade impossibile humanitatis
causa seruabantur ut prudent S. dictum est et ii
mancipia etiam appellantur, eo quia a hostibus
manucapiuntur. sed admonendi sumus quod Christianos

ad eo amplius in ... Turbulentum propter Ca-
ritatem quae in Christo omnibus eius religionem
professis communis est, sed solum cum infidelibus
observatur ut tradit Bart. in l. Hostes 4. de
captivis et postliminio reversis verum tamen est
quod inter Christianos captus iure belli tenetur
persolvere pretium suae redemptionis, quod Talea
appellatur qua Talea succedit in locum servi
tutis sicut ... in l. ab Hostibus. C. de captivis

8. servi autem ...

Est de genitur quod multis servi efficiantur aut n
nascuntur, aut fiunt nascuntur ex ancillis,
quas in Dominica potestate habemus et licet eius
pater ... sit liber, quia partus quantum ad statum
suum sequitur ventrem l. partus l. de rei vindicat.
§. primo inst. tit. proxi. fiunt servi tali iure

gentium

gentium, quam iure ciuili: iure gentium per capti-
uitatem; quando s. in publico, et iusto bello capiuntur
qui modus supra expositus est; iure vero ciuili
quis efficitur seruus per venditionem sui ipsius
quando s. quis se vendi patitur, ut venditionem se-
quatur et pretium; nonnulla sunt necessaria. Primo
quod ille, qui se venundari facit, sit maior viginti
annis: deinde ut pretio participet et plura alia re-
quiruntur, quae hic à Gloss. Vinnio. et alijs Doc.
recensentur.

§. finali.

Inter seruos quoad ius siue status eorum nulla est
differentia: aequaliter n. omnes alterius dominio subijci-
tur; nec unus magis alio est seruus licet diuersa
olim fuerint eorum officia, et ministeria. Sed inter
liberos multae sunt; aut enim sunt ingenui, aut
libertini

De Ingenuis tit. 4us

... praecedenti titulo ... Imperator libe... ingenuos et libertinos ... hic membrum hic subsequitur. Continetur autem hic titulus sub ... de statu hominum in Pandec. et ex l. ... tit. ... ad verbum.

Dividitur titulus iste in duas partes in prima ponit Imperator quis dicatur ingenuus, in secunda ... dubium ... ibi. in s. ... aut.

Quoad primum ingenuus est, qui ex matre libera natus est etiam si pater servus, vel incertus sit. licet ... partus quoad familias dignitatis ... sequatur patrem. l. cum legitimae. ff. de statu hominum l. liberos ff. de Senatoribus, et l. ... C. de decu. lib. x. tamen quoad conditionem

...

statu; sequitur secundum ut hic est l. partus (de rei

vindicatione) quod favore ingenuorum filiorum videtur

introductum quibus conditio matris tribus temporibus

prodesse possit nempe tempore nativitatis, conceptionis,

et medio tempore; cum sufficiat aliquo ex his

temporibus matrem liberam fuisse, ut partus liber

vocetur. calamitas .n. matris, ut sic inquit Imperator,

non debet nocere ei, qui in ventre est. patris

vero conditio uno tantum tempore nativitatis s. non

medio consideravi poterat unde consequens fuit, magis

ex re filiorum ut ipsi matris conditionem quoad statum

potius. quam patris sequerentur. quam rationem probat

petitissimus Perez hic rejectis duabus aliis, quae eadem de

re afferebantur.

...cod aut.

Haec est secunda huius tit. pars; in qua ponitur huiusmodi

tulis

dimid: An qui ingenuus natus est, et servus postea habitus, ac inde manumissus, ingenuus vel libertinus dicatur.

Videbatur dicendum quod libertinae condicionis effici deberet, quia manumissio facit libertinum ut in princ. sequen. tit. notatur.

Contrarium tamen hic decisum fuit: illum nimirum ingenuum esse, et manumissionem natalibus ... statui ingenuitati non officere.

Ratio decisionis est, quia cum iste non esset vere servus sed servitutis de facto excideret, ideo et manumissio de facto intervenit, atque ab iis quae de facto fiunt nullum efficitur iuris effectus ut tradit Aret. hic loco. qua ratione decidenda cessat consideratio in contrarium allata. (De libertinis tit. ...

... titulus continet secundam membri divisionis li-

bertas

libertatis; et habetur etiam ipsis sub illo tit. in § ius nascendi de statu hominum. traditur autem in hoc tit. primo quid sit libertini; item quid sit manumissio, et unde originem traxerit; quot modis fiat et quo loco et tempore; et demum quae sit divisio libertinorum.

Omnis iuxta haec quinque capita in quinque etiam partes tit. iste commode dividi potest. inde iterum manumissio tres. ibi multis modis autem ... ibi servi ... et alt. ibi libertinorum autem status.

Libertini sunt qui ex iusta, hoc est vera servitute manumissi sunt. nempe si prius servi erant aliquo ex titulis, ... relatis in ... servi autem sup. tit. prox. de iure personarum qui autem ex non iusta servitute, sed putativa manumissi sunt, libertini non dicuntur, sed ingenui. ... sup. tit. prox.

Manumissio.

Manumissio autem est libertatis datio; dicta quasi

ex

manibus Dominorum missis. Dant autem libertatem domini remittentes servitutem. non et qui remittere dare videtur. l. 2 mulier. ff de imlitione causa data causa non secuta. Duxit manum missio originem à iure gentium tamquam remedium servitutis quae ab eo iure inventa est.

§. multis autem modis.

Manumissio multis modis heri potest; et primo in Ecclesia sub aspectu plebis, et antistitis [illegible] cum scriptura ob facti memoriam instrumentis l. [illegible] et 2da C de ijs qui in Ecclesia manumittuntur. Secundo vindicta, quae erat virgula, qua Praetor in libertate donanda uti solebat. eam autem putat Theoph. dictam esse à vindicando, eo quia servus in naturalem libertatem vindicatur, vel dicitur à Vindicio servo ut tradit Liu. lib. 2do [illegible] ab Urbe cond.

Tertio

Tertiò inter amicos interuenientibus saltem quinque testibus l. unica §. ult. C. de latina libertate tollenda.

4to. per Epistolam, aut aliam quamcumque scripturam manu domini scriptam aut subscriptam et à quinque testibus pariter subscriptam. dic. l. unica.

Quintò in Testamento et alia quacumque ultima voluntate.

[illegible]

Manumissio omni tempore et quocumque loco fieri potest ita ut non sit necesse ut pro Tribunali non sedeat iudex [illegible] quod [illegible] liceat [illegible] [illegible] tempora feriata non quia sunt voluntariae Iuris. [illegible] quocumque loco et tempore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sint si sunt voluntariae Iurisdictionis voluntaria dicuntur [illegible] partes faciunt ex eorum voluntate [illegible] ad illud necessaria non possunt [illegible]

ubi

uxo, qua in inuiti ueddeuntur. ut tradit …
ff. de offitio Procurat.
Sed hic queritur an seruus inuitus manumissus
esse videretur? videtur quod non 2ᵇᵘˢ rationibus.
Primo quia beneficium non confertur in inuitum l. inuito
ff. de reg. iur. sed manumissio est beneficium …
qui totum … in seruus nollent et inuito
conferri non potest.
Secundo ualet argumentum de filio familias ad
seruum l. … filium fam. … ff. …
… filius familias inuitus non potest emancipari
… generaliter auth. quib. modis naturales efficiuntur
… seruus inuitus potest manumitti.
His tamen non obstantibus, contrarium …
… rationi:
Primo quia Reipu. interest …
l. 1. ff. soluto matrimonio l. 2. 3. et 4. ff. de li.
berali

[illegible] causa, [illegible] utilitas in omni actu
[illegible] est attendenda [illegible] utilitas. [illegible]
[illegible] servus etiam invitus manumitti
potest.
Secundo quod sibi non nocet, et alteri prodest [illegible]
concedendum est [illegible] quod [illegible]
ff. de aqua pluvia arcenda [illegible] maximam
[illegible] nullum [illegible] judicium [illegible]
quod hoc fieri potest.
Ni [illegible] modo in contrarium [illegible]
Ad primum [illegible] quod illa regula [illegible]
[illegible] tractatur [illegible] intentio eius [illegible]
[illegible] obtinet [illegible]
[illegible] altrius pri-
vato vel publico quia tunc regula non [illegible]
videmus quod si [illegible] pro invito [illegible]
solverit [illegible] liberatur [illegible]
illius

illus qui pecunias C. edict. 15 i. ubi l. 19 rit. qui
motis (illibus obligati. Sine etiam obu. bu et cum
videmus quod quis est qui invitus extra ... h
domo vivente. e ipsa mittas 2 4. quest. 4. incert.
Reip. et Homines ex. curentur l. cui ratio. ...
A. d. ... Caminatere. et hac ratione ...
invitis libertas acquiritur cum Reip. expediat
hos esse liberos.
Nd obstat ... quia illud argumentum ...
quando ... filius non et servus est. ... ratio
... diversa et hic nam ... in casu ...
n. tractatur ... ...
... in casu servi. siquidem ... ta...
in patria potestate ... homines ...
quemadmodum ... filius emancipatus. ...
ibi notat A. d. Procurat. ...
clum ... erat libertini genus ...
...

Romani alij Latini et alij dedititij dicebantur at hodie uno die omnes efficiuntur liberi Cives et qui acquirunt libertatem et hunc omnes et in l. mea (?) lat. lib. toll.

Tit. Quibus ex causis manumittere non licet

[illegible] de variis manumittendi modis et quia non omnes neque ex omni causa manumittere licet, ideo hoc subjicitur tit. quibus ex causis manumittere non liceat qui habet titulos correspondentes in [illegible] a quibus manumissi liberi non fiant, et in quibus manumittere non possunt

Continet autem hic tit. duo capita legis Aelia Sentiae quibus manumittendi facultas restringitur, et diviso in duas partes [illegible] [illegible] [illegible] legis hoc caput [illegible] [illegible] [illegible] lege.

[illegible]

E[...] in mo casite l. Aelia Sentia prohibitur [...]
fit in fraudem creditorum [...] minor manumitti
licet n. magnus sit favor libertatis l. libertas [...]
ff. de reg. iu. et l. inter pares ff. de re iudicata [...]
tamen is tantus esse debet ut eius alii ius tertium
concedatur l. Iulia [...] l. quis a [...]
ff. in quod in loco [...] in fraudem [...] manu
mittitur censentur [...] haec duo requiruntur
Primo animus fraudandi voluntas n. [...]
distinguunt maliciam l. qui [...] ff. de [...]
[...] animi [...]
[...] bona quae [...] aere alieno nequaquam
sufficiant [...] testamento autem [...] servum
heredem instituat [...] ad libertatem
ex eadem l. Aelia [...]
autem l. [...] huius rat. [...]

Hic

ff. eadem lege.

Hic incipit secunda pars tituli cui continet de his qui (?) [illegible] ff. minor [illegible] ff. qui et a quibus et l. ultra cum aliquot sequentibus. Et dicit manumissio ... quod continet secundum caput legis Aeliae Sentiae quo cavetur ne intra XX annos quis manumittere possit. ratio huius capitis est ne decepti ... sentationibus et blanditiis ... manumittant servos illos nos proprios ... inter omnes ... aetatis ... per ... huiusmodi aetatis consilium et iudicium l. ... ff. de minoribus XX annis. hoc caput limitatur ut non procedat quando ille minor XX annis habebat istam causam manumittendi quia tunc licet minor esset ... manumittere ... tamen hoc casu ... debet manumissio ... omnino ... ut est manumissio l. 2. C. ... libertatis et ... hoc est ...

tribunal apud Praetorem, Proconsulem, Legatum Caesaris iusta causa manumissionis a. probata manumissio celebrari. arg. l. an manumissio l. si minor et l. si. apud ff. de manumissis vind.

Iustae autem sunt causae si quis Patrem Matrem, Fratrem Manumittere velit. qui singuli casus enumerari possunt. l. quis ex. servum suum filium vel fratrem heredem constituat, et addita hereditate ex patris et fratris demum, cum omnia bona ... in ipsum transeant. l. cum heredes ff. de acquirenda possessione. Item plures aliae enumerantur iustae manumittendi causae in hoc § et in d. l. iusta et sequenti. ff. de manumissis vindicta. Item, ... multae aliae enumerari possunt quae certa regula ... ... possunt ... ... arbitrio ... discriminandae causae ... ... ff. de manumissis vindicta ... minus

debebit

libebit ut nō ex luxuria desipientibus causas a-
nobet, neq; n. deliqs tei iustis affectionibus. q
dictis iustam libertatem legim Aeliam Sentiam in-
diruum et l. illius ff. de manumissis vindicta
causa autem si semel fuerit approbata siue vera
siue falsa. Quae est iusta siue iniusta amplius nō
retractatur. d. simul hoc sit plures n. faciendae
et libertatis, quod ut si ex tu falsae causae requir. de eo
retractari liceat.

- cum dicta capitis dispositio in testamentis ab impu-
eris in fin. ā xx ann. esset abbaeta, et p. eius aetatis
homines possint in ult. voluntate servis suis liber-
tatem relinquere, vini de quae in l. x.
Hodie enim iure novissimo auth. eo tempore quo
testari possunt, quod est a xiv anno, qua aetate
q. de testamentis libertatem etiam servis dare
possunt. et hoc quoq; auth. ut q. ntalibus largiuntur

cottri autem qui hic ad prohibentur ... testa-
mentis dispensari possunt, manumittere etiam
possunt.

Tit. V. De lege Fusia Caninia tollenda.

Ultra legem Aeliam Sentiam de qua in superiori tit. diximus, erat et alia lex ab eis auctoribus Fusia Caninia dicta, quae in testamento manumittendi libertatem distringebat; ideo post illas de ista videtur subjicitur: continetur autem in hoc tit. l. unica. C. eo. de leg. Fus. Can. tolli

Dividitur hic tit. in duas partes: in ... continetur lex dispositio legis Caninae; in 2da continetur ... iuris correctio et causa correctionis. 2da ibi quan-
quam.

... itaque nos lex ut cui duos servos habenti ... quidem liceret manumittere, sed a duobus usque ad X ... tantum partem. a X. usque XXX tertiam; a XXX usque ad C.
quartam

quintam aut quartam usque ex quacunque grandi familia ultra centum cohtrant manumitti ut tradit ...
receptarum sentent. lib. 4. Lata autem fuit haec lex
non omnino sine ratione. Videmus enim ...
et omnia reliquenda sunt ... quam ...
quam prodigi ... et ...
... quae ... nos ...
incubatur eis donata libertate, dicerentur ...
quia hoc et invidia plenum et contra iuris regulas ...
videbatur ideo legem dare voluit imperator hic
et in tit. de ... leg. fus. can. toll. ... animus
qui ... liminis voluntatibus cum
... quidem totam familiam ...
ne quid alium puta ... aut ad alienum ...
manumittere. quod quidem ... absurdum et ... l.
C. de Sacrosanctis ecclesiis.

De his qui sunt sui, vel alieni iuris.

Tit. VIII.

Hic ponitur [illegible] personarum divisio, et concordat cum hoc titulo titulus in ff. de iis qui sunt sui vel alieni iuris. Dividitur in duas partes, in prima ponitur personarum divisio, in 2da primum membrum illius divisionis explicatur. 2da ibi in [illegible] text.

Redeamus ad primam; altera, et secunda personarum divisio est, quod aliae personae sui iuris, et aliae alieni iuris sunt, hoc est, vel in sua cujusque potestate sunt, aut alienae potestati subiectae: et ideo cum [illegible] quae alieni iuris sunt ex natura contrario facile cognosci poterunt et quae sui iuris sunt, ideo de personis alieni iuris [illegible] in hoc titulo.

Personae alieni iuris sunt illae, quae aut dominicae, aut patriae potestati subiectae sunt [illegible].

Sed [illegible]

[illegible] in quantitas [illegible]
[illegible] ac ut [illegible] quadecausa [illegible]
tractat [illegible] de [illegible] breviter; postea de [illegible]
[illegible] contra [illegible]

[illegible]

duplici de causa de [illegible]
[illegible] qui [illegible] tractantur [illegible]
et de materia [illegible] pertinent [illegible] et materia [illegible]
[illegible] absolverit, [illegible]
[illegible] tamen, [illegible] amplius tractare ut [illegible]
[illegible], [illegible] tamen [illegible]
Unde ut [illegible] per [illegible]
[illegible] de [illegible]
[illegible]
Secundo [illegible] haec, [illegible]
autem [illegible] est de [illegible]
[illegible] debebat tractare de ea [illegible]

[illegible] de iure gentium tamquam antiquius [illegible]
[illegible] singularibus [illegible] de [illegible]. [illegible] quae [illegible]
[illegible] non [illegible] iure gentium, quae [illegible]
iure civili commodius autem [illegible] ab Imp.
a iure gentium, tamquam [illegible]

De potestate.

Dominica potestas, de qua in hoc tit., [illegible]
[illegible] in servos [illegible], quae [illegible]
ut [illegible] hoc [illegible] in l. [illegible]
[illegible]
Primus effectus est quod quicquid servus acquirit
domino acquirit, et sic [illegible],
[illegible] quae [illegible]
[illegible] licite acquirat [illegible] iniusta [illegible]
[illegible] acquiruntur [illegible] quod [illegible]
Secundus [illegible] quod [illegible] habebat [illegible]
[illegible] et lex [illegible]

[illegible]

ultra certis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible],
[illegible] licet [illegible], [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] tur at quia hac auctoritate multi
abutebantur; ideo [illegible] cautum est, eorum licentia [illegible]
[illegible], ac [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] liceat
[illegible] causa legibus cognita, in [illegible] [illegible] [illegible], ex-
ceptis casibus notatis hic per gl[illegible] [illegible] cognita;
ultra quod si quis propriam [illegible] occiderit, [illegible]
[illegible] [illegible] abiens occidisset [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
lib. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]-
dicibus [illegible] [illegible] potestas commissa est, [illegible]-
[illegible] ut pro hoc crimine publice puniatur.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] quod [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

magnitudo supplicij deterreret, sicut in postea mutati

est; cum Priam [illegible] magis in [illegible] itur in

in alteruta civitate [illegible] debere [illegible] Adrianus [illegible]

l. 3 Ad. ff. ad l. Pomp. de parricid.

Hic solitarium [illegible] amplius non licet [illegible]

occidere. hic et maior asperitas [illegible] novas [illegible]

et [illegible] quidem [illegible] Reip. [illegible] qui [illegible]

utatur huius rei quoque extat Antonini Imp. [illegible]

de quo mentionem facit Iustinianus in fine [illegible].

Cetera hic enumerata [illegible]

[illegible] minimum [illegible]

interroga [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

. Finis Octavi tit.

De Patria Potestate. tit. IX.

(De Potestate, quam habent domini in servos in sup. tit. dict. est; nunc dicen. quam habent parentes in liberos in ordine isto, quae patria potestas appellatur, et unde iat cui in hto. tit. et in C. de Patria potestate et l. 3, 4, 5 et 6 ff. de ijs qui sunt sui vel alieni iuris.

Ponit autem Imp. in hoc tit. primo qui sint patria potestate, cuius occasione 2do loco tradit diffinitionem matrimonii; deinde dicit quo iure introducta sit patria potestas ac ultimo loco, quia in prima parte in genere dixerat specificando declarat. [illegible] ibi [illegible] autem 3º [illegible] [illegible] 4 [illegible] qui [illegible].

Cum autem [illegible] 3 et 4 pars [illegible] [illegible], ideo de eis coniunctim dicemus separatim [illegible] partis, in qua matrimonij diffinitio [illegible] agemus.

(In potestate [illegible], ut dicit Imp. in verbis [illegible] tit. sunt liberi nostri, quos ex iustis nuptiis [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible], idem [illegible] qui [illegible]
[illegible].
Patria potestas, [illegible] alia est quae [illegible]
[illegible] per quam filij et filiae [illegible]
[illegible] matrimonio, [illegible] matrimonio [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible].
Dicitur Patria potestas [illegible] patris [illegible] ius [illegible]
[illegible] autem matris [illegible] feminae [illegible]
[illegible] quia hoc ius proprium [illegible]
[illegible] Rom. [illegible] ius autem hoc [illegible]
[illegible] Gallos, et alias gentes, [illegible]
[illegible] Hispani, Lusitani et alij [illegible]
ius Patriae potestatis. quam tamen Galli [illegible]
[illegible] et apud [illegible] Patriam potestatem [illegible]
colligitur: [illegible] inquit ius Patria [illegible]
[illegible] Rom. [illegible] Galli, [illegible]
exclu

excludit. non tamen et ipsi [illegible] lib. [illegible] Rom. [illegible]
[illegible] civil. item appellationis [illegible] est lex in l. [illegible]
orbe ff. de [illegible] licet [illegible] [illegible] amplius
sub imp. Re. usu tamen et [illegible] Ecclesiae
recepta est Patria Potestas [illegible] [illegible]
approbatur. de qua approbatione apud Lusitanos [illegible]
l. in lib. 2 tit. 5., apud Hispanos l. i. Tau.
De filijs et filiabus, nec tamen naturali [illegible] non
sunt potestate.
Dr et cetera descendentibus, quia non solum filij [illegible]
sed etiam [illegible], pronepotes et cetera [illegible] in
[illegible] nostra sunt [illegible].
Dr [illegible] naturalibus quia ex [illegible]
in potestate nostra non sunt. [illegible] in potestate [illegible]
[illegible] in fine: Filij [illegible] familiam [illegible] non autem
matrem [illegible] legitimi ff. de statu [illegible].
Dr ex legitimo matrimonio: quia nati ex legitimo [illegible]

matrimonio in potestate nostra sunt l. 3. ff. [illegible] qui sui, vel al. iur. l. lex naturae ff. de stat. hominum

filii legitimati, qui extra matrimonium nati legitimantur, veniunt in potestate Patris. [illegible]

filii adoptati; quia etiam hi, qui adoptantur, in potestatem Patris adoptantis transeunt [illegible]

[illegible]

Demum filii parentibus et [illegible], [illegible] civilit. [illegible]

[illegible] Patris potestate est [illegible]. [illegible] quia [illegible] alterius potestati est, aliud in sua potestate [illegible] [illegible] [illegible].

Effectus patriae potestatis plures sunt.

Primus effectus est, quod olim pater habebat [illegible] filiis, et [illegible] Paul. [illegible] [illegible] lib. et post. [illegible] acerbus videretur, [illegible] [illegible] et ultra [illegible] immanitatem parentibus licentia [illegible]

rata esset; cum ea iniuriam illam persit ...
liz concurrunt l. ult. C. de Patria potestate et
gravissimus parentis, qui fuit hactenus ...
etiam decurrunt l. unica C. de his qui parentes vel liberos
occiderunt etiam si aliquo iusto dolore ...
probatur l. divus ff. ad leg. Pomp. de parricidijs ...
Pater, qui in dratione filii ... liberatur
occidit, de potestate fuit, ... quia latronis magis, quam
Patris iure eum interfecisse, cum Patria potestas in pietate,
non in atrocitate consistere debeat ut ibi ... ex illa
tamen antiqua Patris occidendi, vendendi liberos uestigium
adhuc durat in uno casu, ut ibi.
quam occidere Patri permissum est dummodo ... occidit
in adulterio simul cum adultero l. Patri ff. ad leg. Iul. de
adult. ... potestate potis ... etiam in liberis
coniugatis, ut probat tex in l. c. 13. fin. ff. de liberis exhibendis
et inter liberos ss. filiusfam. ff. ad leg. Iul. de adult.

quaeritur

quamuis autem regulariter non liceat Patri filium etiam improbum occidere; et tamen permissum est, si vult eum castigare l. unica C. de emendatione propinquorum, et accusari apud competentem magistratum l. 2 ff. ad leg. Corn. de Sicc. [illegible] iure eundem offerre ita ut magistratus Paterni doloris [illegible] poena infligenda rationem habeat L. si filius C. de Patria potestate.

Secundus effectus Patriae potestatis est quod pater filium vendere vel pignori tradere potest non quidem indistincte sed tantum propter urgentem necessitatem famis tex. est in l. 2. C. de Patribus, qui filios distraxerunt. Et certe maximus est dolor famis, ut inquit Mirandus miserrimumque fami [illegible] et ob id furtum permissum est quatenus Patris necessitati sufficiunt c. si quis Pater. de furtis Deinque [illegible] propter ff. de [illegible] lib. [illegible] describit his verbis

Est

Est locus extremis Scythiae glacialis in oris
Triste solum, sterilis sine arbore tellus.
Frigus iners illic habitat, pallorque, tremorque
Et ieiuna fames.

Porrò Eusebius lib. x Historiarum Eccl. c. [illegible] fert tempore
Maximini imp.^tis multos parentes filios suos vendidisse.
et Ovid. lib. v Met. propè finem de quodam Erisi-
chthone mentionem facit, qui quum prae fame attenuaretur
tandem, et filiam vendidit.

... et tandem demisso in viscera censu
Filia restabat non illo indigna parente.
Hanc quoque vendit inops.

Tertius effectus est, quod Pater filium qui ab alio deti-
netur petere et vindicare potest, ut habetur in l. lib. exib.
toto tit. ff. de lib. exhib. et l. i. ff. de rei vindic.

4.us Effectus Patriae potestatis est, quod quicquid acquirit
filius excepto Peculio Castrensi, vel quasi acquirit Patri

l. cum.

l cum oportet ff. de bonis libert. et qui [illegible]

[illegible]

[illegible] ex [illegible]

[illegible]

[illegible] non autem quam [illegible]

[illegible] ratum aminiter [illegible] ff. l. subscribit [illegible]

[illegible]

[illegible] flucfam [illegible]

[illegible] ff. de testamentis [illegible] quibus [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ff. [illegible] instituendis [illegible]

[illegible] codicillos [illegible]

[illegible] codicillos [illegible]

ff. [illegible] codicill. [illegible] Pauli [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] nos [illegible].

[illegible] et alii Patres [illegible] effectus [illegible]

[illegible].

[illegible] ab [illegible].

Matrimonium [illegible] et mulieris [illegible]

[illegible]

[illegible] in c. illud [illegible]

[illegible].

Et mari et feminae [illegible] et una [illegible]

[illegible].

[illegible] duo obstant.

[illegible] et obstat [illegible]

[illegible], ubi habentur haec verba [illegible] inter amicos

sunt communia; in omnibus [illegible] utriusque [illegible]

[illegible]; et sic utriusque inter amicos sunt [illegible]

[illegible] feminae [illegible].

Pris quam masculum coitat. Nec [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] sex uxores habuisse [illegible]
dicem lib. 2 Regum c. 3 v. 20. [illegible]
habuisse obijcit [illegible] 32 quest. 4. et alij [illegible]
Patres quorum exempla imitanda est, ut dicit [illegible]
in c. qui [illegible] 32 quest. [illegible] Paul. [illegible]
habuisse uxores, q. et alij plures uxores habere
[illegible].
[illegible] ad [illegible] ob. [illegible]
Et ad q. dicimus. [illegible]
[illegible] quoad usum obsequij vel quoad dilect. [illegible]
non autem quoad usum carnis ut inquit gl. in c. [illegible]
xii quest. [illegible]
[illegible] ob. [illegible] quod illis Patribus divina [illegible]
[illegible] fuit ut simul plures uxores haberent c. [illegible]
[illegible] multiplicandi [illegible] causa ut [illegible]
qui pie sancteque Deum colerent, in dies magis ac mag[illegible]

[illegible]

[illegible] culta, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quasi [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] (quod [illegible] ff. de [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] con-
[illegible] [illegible] [illegible] matrimonium facit [illegible] nuptias ff.
de reg. iur.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quamvis
ad animum et [illegible] [illegible] [illegible] secunda sunt, quod
eo animo et intentione matrimonia contrahi debeant
ut sine [illegible] ullo [illegible] [illegible] [illegible]
aliquando fiat separatio, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
quae tamen separatio de iure Canonico [illegible] [illegible] [illegible],
non autem quoad sacramentum c. 2. de divort.
[illegible] per hanc particulam (individua) [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] voluntate [illegible] dissolvatur

[illegible]

dux. l. 1. de criminib. ex illata hereditate, 27. l. 1. eff. ff. de concubinis.

4. Vid. Modest. in l. ult. ff. de ritu nupt., divini, et humani iuris communicatio. quia contrahentes debent esse ambo eiusdem religionis l. si quis C. de iudaeis. et cum 38. l. quod 28. quaest. et quod uxor sortitur domicilium et forum mariti l. fin. C. ubi senatores vel clarissimi et municipalem.

De Sponsalibus.

Praecedenti tit.o dictum est, Patriam Potestatem ex iustis Nuptiis derivari; quare recte subiicitur tractatus de Nuptiis, ut discamus quae sint iustae Nuptiae atque eadem via intelligamus qui filij sint in potestate. [illegible] autem ad hoc tit.o tit. in ff. de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tit. de sponsalibus, et [illegible].

d. aud. parte lib. illo in 4. ua. b.

Prima; attendit qua rigor ad contrahendum ... reg
Eccl. ... ... nuptiis abstinendum lib
3. Nuptias certa legum ... infirmat ...
4. ... quibus ... extra nuptias ...
subjiciantur ... est ibi ...
4. ... ibi; aliquando autem.

Redeamus ... lib ... quod Mat... 4. ...
introductum fuit, ut notant doctores tum hic ... rubrica;
tum etiam in d. i. ... de iur. nat. gent. et civ.

Primum ... quoad Institutionem, ... de iure divino ... Deus
... illud instituit in Paradiso ante peccat. ...
d. his ita. 32. quest. 2. c. unico de ... lib. ...
... creavit Adam, ex costa eius formavit Evam ...
in adiutorium dedit illi benedixitque eis et dixit, crescite
et multiplicamini et replete terram: et sic ...

mat.

matrimonium institutum ... quod matrimonium sit .3.
iure divino ... aliqua naturali ratione ...
p.° ... ; dum dixit matrimonium ... ex Ar...
beorum.
Secundò matrimonium, quoad instinctum ...
di iure nat. ... ff. de iust. et iur. nat. gen. et iu.
Tertiò quoad contractum, quo contrahitur sicuti cæteri
contractus, est de iure gent. ... et iusta
ff. de iu. na. gen. et civ. et l. ex hoc iu. ff. de iust. et iu.
Ultimò quoad solemnitates, et prohibitiones est
iu. civ. et canon. ... inf. co: et toto tit.° extra
de sponsalibus, et matrimonijs, cum multis sequentibus
Exinde quidem prohibitum in linea ascendentium et descend.
vel collateralium in primo gradu, quæ sunt de iu. divino
secundum gl. et Abb. in c. ... de restit. spoliat.
Secundò ... quod matrimonium à matris nomine sit, vel
quia semper mater est certa, pater autem incertus ...

quia datum hoc est laboribus quos in partu mulieres
sustinent; ut ab ipsis sentiunt, quod a viris [illegible]
q[u]am remor habeat: sunt n. mulieres ante partum
anxiae, in partu dolentes; et post partu dolentes ut
dr in c. ex lit. de conversione infidel.

His praemissis, quinque requisita ponit Imp. quae ad
matrimonium contrahendum necessaria sunt.
Et primum est quod contrahentes sint cives Rom. hoc x[...]
nit gl. liberi homines. Nam servi non erat inter hos matri
monium, sed contubernium l. cum ancillis C. de incest. n[upt.]
Hodie tamen de iure Can. etiam inter servos contrahitur matrimonium
ut habet. ext. de coniugio servorum.
Secundum requisitum est quod contrahentes iustae sint aetatis
scilicet ut sit ut masculi sint puberes, i. xiv annorum, et
foeminae viripotentes, i. xii annorum l. fin. C. quando tutores
vel curatores esse desinant ante n. id tempus lex [illegible]

nupt

in[illegible] existimat esse. quod autem citius admoveantur femina quam viri, non nomica [illegible], sed natura' in[illegible]; et ut poma dulcia ocyius maturescunt [illegible] [illegible] ut [illegible] ait Macrob. saturn. lib 2. c. 7. De iure vero Cano. etiam infra iam aetatem posset contrahi matrimonium, si malitia suppleat aetatem c. puberes, et ibi gl. extra de despensat. impuberum. malitia autem illa in duobus consistit. In discretione ad consensum coniugalem intelligendum: et in potentia ad carnalem copulam. et ob id haec malitia, etiam prudentia appellatur. secundum [illegible] in Canonico [illegible] minores xiv annis contrahere matrimonium, si malitia, i. coniunctionis [illegible] [illegible] [illegible] suppleat aetatem et quidem [illegible] [illegible] [illegible] narrat quandam [illegible] anno impregnasse nutricem [illegible] [illegible] gl. in Canone [illegible] [illegible] xx quaest. [illegible] di[illegible] etiam Bart. in l. impuberi [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

pupillari institutione: quod quædam mulier concepit in undecimo anno et ante finem 10 peperit. D. Hyeronimus ep. 85 refert quod Salomon, et Achas in undecimo ætatis anno liberos procrearunt. Habentur etiam dicit undique non solum feminas, sed etiam masculos in pupillari ætate generare.

3um requisitum est quod consensus parentum interveniat; in quorum potestate sunt, sed et hoc hodie cessat. Requiritur n. consensus parentum de honestate tantum, non autem de necessitate. Generaliter 32. quæst. 2. Concil. Trid. sess. 24. c. 1.

4tum req. tum est consensus eorum, qui contrahunt, et sufficeat 27 quæst. 2., qui coram Parocho, vel alio sacerdote de Parochi, seu ordinarij licentia et duobus, vel tribus testibus, præstari debet. dic. Concil. Trid., sess. 24. c. 1.

Quintum, et ultimum req. est quod, nullo impedimento contrahatur. Ideo quid sint hæc impedimenta videamus.

D5o

- S. y. nō ots.

Ponit Imp. in hac sc̄da parte p̄sonas, inter quas nō pōt
esse matrimonium

Primū autem prohibetur matrimonium inter p̄sonas co-
gnatas. Est aut cognatio 3x. Carnalis, Legalis, et
Spiritualis maxime de iu. Canonico

Cognatio carnalis est vinculum p̄sonarum ab eodem stipite
descendentium carnali propagatione contractum. Dix. pro
pinquo quia descendentes ab eo. stipite remoto tamen
nō sunt consanguinei, alias oēs hōes consanguinei
erunt. cum ab Adam descendant. Dr et consanguinitas
quasi sanguinis unitas. Sunt etiam consanguinei,
seu cognati vocantur quasi de uno, et eodem sanguin
nati l nō facile p̄t. de gradib.

Legalis cognatio est quaedam p̄sonarum proximitas
ex adoptione, vel arrogatione proveniens, et contra-
hitur inter adoptantem et adoptatum et eius descendentem

item

item inter adoptatum et filios legitimos, et naturales adoptantis: nec non inter uxorem adoptati, et adoptantem: item inter adoptatum et adoptantis uxorem c. unico. ex. h. de cogn. leg. c. ita diligere 30. quest. 3 l. adoptiuus ff. de ritu nupt. s. q.º nõ oes hoc tit.

Spiritualis demum cognatio ex Baptismo, et Chrismate contrahitur inter suscipientes, et susceptos, ac susceptorum Patrem et Matrem, nec non inter Baptizatum, et Baptizantem. siue sit Clericus, siue sit Laicus qui baptizat, siue uir, siue foemina; et Baptizati Patrem et Matrem Concil. Trid. sess. 24. c. 2. et hic tit. de cogn. spirit.

Primo igitur ratione carnalis cognationis matrimonium prohibitum est inter ascendentes, et descendentes in infinitum; adeo ut si hodie Adam uiueret extincta Eua, aliam ducere in uxorem non posset §. q.º nõ omnes hoc tit. et l nuptiis ff. de ritu nupt. inter collaterales autem usque ad quartum gradum exclusiue §. duorum hoc tit.

ubi:

ubi dicitur, quod duorum fratrum vel sororum liberi, vel filii et sororis, qui et in .... sunt in 4.to gradu con iungi possunt.

Sed obstat adversus adversus hoc ultimum tex. in c. fin. et in c. item amitam hoc ... in quibus dr. quod nepotem fratris vel sororis quis ducere in uxorem non potest quamvis quarto gradu sit. Item magna amita et Matertera magna prohibentur uxores ducere, et tamen eas in quarto gradu esse constat c. quia ... inf. de gradib. cogn. quoniam in 4.to gradu de iure canonico prohibitum est matrimonium.

Resp. et primo quod ille c. duorum intelligitur de filiis fratrum adoptivis, ut s. possint inter se contrahere matrimonium; secus autem fratrum filii naturales et legitimi; ita solvit gl. in eo c. in 2a expositione verum quod ille c. vaticinatur in fratrum filiis naturalibus et legitimis probat aperte textus in c. ad ... 35.

quest.

quod r. qui tex. referens decisionem dic. s. duorum. eam intelligit in filiis suis naturalibus, et legitimis: hoc etiam confirmat tex in l. 2. ff. eo: et in l. in celebrandis C. eo: in quibus locis illa eadem decisio ponitur, quae in s. duorum, et de adoptiuis intelligi non potest: quamuis secundo loco R. specialem esse rationem in casu dic. s. filius, et s. item amitam; quia illi personae sunt loco parentum, ut dr in dic. s. item amitam; et tradit gl. fin. ibidem.

A: [illegible] aut [illegible] collaterales usque ad 4. gradum inclusiue c. non debet de consang. quia longa est differentia in computatione graduum inter ius Canon. et ciu.: duo n. gradus [illegible] unum Canonicum constituunt c. ad sedem, 35 quod r. [illegible] legi: cognationis matrimonium prohibitum inter adoptantem et adoptatum, ac eius descendentes [illegible] soluta adoptione [illegible] idem [illegible] inter [illegible] adoptantis et inter [illegible]

et adoptantis uxore. l. adoptivus ff. de ritu nupt.

Inter adoptatum autem, et filios cognatos, et naturales adoptantis solum durat quamdiu et ipsi naturales existentes ex eadem in ... Si vero ... hoc fit ex quo ... filii emancipati vel naturales tamen, cum in potestate ... nullum vero prohibentur filias adoptivas ... in uxorem ducere, cum vinculum ... inter eosdem sit.

3.° et ult.° ... cognationis matrimonium prohibetur inter omnes illos, inter quos spiritualis cognatio contrahitur, de quibus vidimus dict. sess. 24. c. 2. et ext. de cogn. spirit. per totum.

Secundo prohibetur matrimonium ratione affinitatis. affinitas ... est. Affinitas autem nihil aliud est quam ... ex carnali copula ... dicta est affinitas quasi duorum ad unum ... unita, eo quod duae cognationes quae diversae inter se sunt per nuptias vel ... coitus copulantur. l. non facile ff. ... ff. de gradi.

... vel ... coitu, quae affinitas sub Canon: ... venit ex

co-

x cap. ita tamlum.. Si liceba... dis vel ...
sup. verb. nec affinitas, ...

Affinitas aut. ... gradus ... intra ...
numerantur ... consanguinitatis, ... consanguinei
uxoris meae, vel mulieris a me cognitae sunt mihi affines,
in eod. gradu, in quo sunt consanguinei talis mulieris, ...
lie eod. g. aiu consanguinitatis ex quo ... ...
iuncta, eod. ego affinitatis gradu eisdem coniungebar ...
et e converso ... consanguinei mei sunt illi mulieri affines
in eod. gradu, in quo sunt mihi consanguinei, ... con-
sanguinei, et uxoris meae ... ...
affines, q̃ affinitas contrahit. ... inter mariti, et con-
guineis uxoris, et inter uxorem, et consanguineos mariti
Ideo duo fres contrahere pont matrim. ... ...
et Pr, et filius, vel Mr, et filia ... consang.
et affin. et ... quis erat, ... ex uxore mortua,
et mulier ... filiud ex marito ... ...

inter se contrahant matrimonium, filii quorum ex aliis subsequenti uno coniugi pertinent ad mariti, hi tales non inter se iure affinitatis, in affinitate, inter consanguineos uxoris, et uxores nulla contrahatur affinitas ut supra diximus.

Matrimonium autem sicut iure consanguinitatis ita iure etiam affinitatis ad 3.^m usque gradum de iure, sive prohibetur in affinitatis hoc est ad 4.^m inclusive, ex iure Canon. c. de consang. et affin. ... fallit autem in affinitate proveniente ex illicita copula, quae prohibet iure intra 2.^m gradum Concil. Trid. sess. 24 c. 4

Tertio principaliter prohibetur matrim. ratione ... sibi uxor ... in coniunctionibus in nuptiis non solum quid liceat, sed etiam quid honestum sit maxime considerandum ... si igitur a marito ... et cum alio matrimonium contraxerit, filiam susceperit, primus vir ... licet, ...

non lic-

nõ sit uxorem ducere nõ potest, et hoc auctor [illegible]
batis institium indurandum .n. uidet illum uxore ducere cu
cuius matrem carnaliter cognouit. hoc tamen ex iure [illegible]
Canonico locum nõ ht, cu eo iure diuortium tantum sit diuor-
tium inter coniuges tantum quoad toru, et habitationem,
nõ aut quoad sacramentum c. 2. de diuortiis.
Similiter iustitia publ.cae honestatis orit.r ex eo, qd quis con-
trahens commiserit cu aliqua, quã pmisit sponsalia [illegible]
et hoc prohibet matrimonium in 1.o gradu tantum ut [illegible]
dr et in Concil. Trid. sess. 24 c. 3 quicquid [illegible] obtineat
de iure Canonico. [illegible] filius [illegible] sponsam
ducere uxorē pot. pariter qui permittit matrimonium contra-
here cu aliqua, neq cu eius matre neq cu eius filia contra-
here pot; qr [illegible] ista persona in 1.o gradu sunt [illegible] sororem [illegible]
habeat personam contrahit [illegible] matrimonium, qr [illegible] in
primo gradu sunt. c. ad id, 35 quest. [illegible]
Non solum aut inter ingenuos [illegible] consanguinitatis et affinitatis,
nuptiae prohibentur; sed etiam inter seruos et libertinos tan-

tum

unie consanguin. quod affin. .§. illud certe loc. cit.
l. adoptiuus. ss. scimus ff. de ritu nupt. ob id, eius facto
quod iura sanguinis nullo iure [illegible] . dicim. Sext. l. iura
sanguinis ff. de reg. iur.

Alia enumeratas in loc. cit. alia etiam sunt personae, quae per
diuersas leges nuptias contrahere prohibentur de quibus
late in Pandec. lib. Soror. ut dicit Imp. in ss. sunt et
aliae hoc tit. ubi gl. illas alias prohibitiones recenset
et post eam Angel. et alii Doct. in eo ss. etiam causas
impedientes tantum matrimonium, non autem contract.
dirimentes de [illegible] . .§. si aduers[illegible].

Subiicit Imp.r in hac const.a iustas poenas, qui incestas [illegible]
iis qui incestas et nefarias nuptias contrahunt.
et primam [illegible] , neque ista [illegible] matrimonij
nomen merentur.

2.do neque dotis [illegible] neque donatio propter nuptias ualet
neque ex [illegible] .

Tatiu

Talis filij nati nō sunt in vrbe iure
Additur 4.us eorum qui contrahentes sunt infames immo
eorum approbantes et detinentes i. e. consanguineorum et ibi d.
in quolibet 4. ipsorum, iure excommunicatos (tom. i. de instanc.
et att.

·D·lxii·

Hac est quarta pars et altera ostendunt quomodo filij naturales
efficiantur legitimi et obnoxij Curiae eorum de quibus sufficienter
dicitur in auth. quibus modis nat. eff. sui
Primus modus est per oblatione Curiae cum sint Curiales
ordini obstitur, quia Curia contra, ussiniter et ab aliis
exigere cogebatur: et si quid deerat, tenebatur ipse supplere,
ut dicitur C. ...
Effectus autem istius legitimationis est quod iste dictum
iuris videtur etiam nati successori, Cuius defuncto tam
ex intestato quam ex testamento, simul cum aliis iure
legitimis et nat. succedit, non autem ascendentibus aut
Coscendentibus

aut descendentibus, aut ex latere ascendentibus vel cognatis pro...
sicut nec et contra illi ad eius uxoris successionem, si filius non
aut. quib. mort. nat. eff. sui.

Secundo per subsequens matrimonium efficitur quis legitimus, cum
... ducit in uxorem eam ex qua liberos susceperit, ut dicit tex.
in c. tanta qui filii sunt legitimi; et hoc dummodo ...
... tempore ... ... matrim...
ut ... solutus erat, ut dr in allegatis ...
... aut huius legitimationis est, quod ...
..., quoad omnia legitimi censentur non tantum quoad suc-
cessionem; sed etiam quoad honores, ordines, et dignitates,
cum matrimonium subsequens omnia vitia purget. ut ...
in d. c. tanta, et in c. ... ibi gl., et Abb. d.
Electione.

Est et alius modus qui non ... in ... s. per quem
filius eff. legitimus, nempe rescriptum principis: cum
Principes ad Preces a Pre datas ... ...
gium

privilegium filio concedit &c. Illud tamen [illegible] aut S. quib. medinat. est. Mi; [illegible] solius Papae aut Imp. competit alij nisi eis à Papa, vel Imp. [illegible] expresse concessum sit, [illegible] etiam [illegible] qui filij sunt legitimi

Effectus est, quod talis [illegible] reputatur, ac si esset legitimus [illegible] matrimonium [illegible] quod ad feudi successionem non admittitur [illegible] [illegible] feudo acriter [illegible] controversia inter [illegible] et agnatos in utilus [illegible] dom.

De Adoptionibus. tit.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quae ad clarius explicantis [illegible] [illegible] de [illegible] et legitimatis, quae [illegible] sunt [illegible] superiori tit. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tractatur, et concurrit [illegible] [illegible] de [illegible]

[illegible] tit. [illegible] in plures partes, ut [illegible]

Adoptionis usus antiquissimus [illegible] Romanorum Graeci [illegible] utriusque [illegible] filios sibi assumere consueverunt vel [illegible] matrimonio [illegible]

[illegible] coniugem vel [illegible] liberi [illegible] et [illegible]

[illegible] agendos esse: [illegible] liberos

alienos adoptione [illegible] filios [illegible],

qualis quis velit [illegible] ambiens

[illegible] quae [illegible] filium [illegible] futura est

Sic cum unica Pop. Ro. spes [illegible] Scipione [illegible]

cuius virtutem [illegible]

[illegible] eaque plura [illegible] Africani

filius ob valetudinem [illegible] ut is

Pauli Aemilii Macedonici filium adoptaret qui in sacra [illegible]

[illegible] transiret; Africanus [illegible]

[illegible] Augusti, Tiberii,

Traianus Adriani [illegible]

alia infinita sunt exempla

Adopt. [illegible]

[illegible]

nam am [illegible] legitam admittimus

[illegible] fami. ac suorum, a [illegible] [illegible] [illegible] qui cum [illegible] [illegible] [illegible] in familiam adoptantes.

Dr usq filiifamil. qd illi, qui a [illegible] in plurimis casi admittuntur qui ex legitimo matrimonio natus, cum in plurimis [illegible] gl. aut in l. ff eo: quia [illegible] [illegible] in [illegible], ita [illegible] [illegible] [illegible] legitimus [illegible] quem quis fit filius, qui [illegible] [illegible] imitans ex eo aut adoptio [illegible], qui [illegible] electione adoptantis, fit l in [illegible] ff eo.

Duas adoptiones [illegible] [illegible] et [illegible] duas [illegible] quarum una Arrogatio, altera [illegible] [illegible] [illegible] adoptio [illegible].

Arrogatio dr quando quis [illegible] [illegible] qui sui iuris sunt.

Adoptio [illegible], in [illegible] [illegible], quando [illegible] adoptantur qui in potestate parentis sunt

Sed hic dicet aliquis; quare causae in arrogatione requiritur interpositio Principis, in adoptione autem sufficit cuiuscumque magistratus auctoritas.
Respondeo, quia arrogatus transeat cum patria potestate arrogantis cum omnibus suis bonis, quod non est in adoptato ut supra dictum est, debuit nimirum arrogatio maiori cum ac diligentia contrahi a lege, in cuius periculo ... ubi autem quod ubi maius est periculum, ibi cautius agendum, et ideo est illud statutum, ut si impubes sit, qui arrogatur, et causae cognitio requiratur, si vir aut lex tit. de qua causae cognitione ... in l. si Paterfam. ... ultimo, et in l. nec ei ff. cod. ne intuitu labidare qui arrogat se ... bona arrogati si impubes decesserit iis, ad quos ea bona, si arrogatus non fuisset, pervenissent dic. s. cum aut impubes.
Effectus autem adoptionis est, quod adoptatus succedit adoptanti ab intestato, ut suus heres, et sit ... aut ... quod, sine eius voluntate, ... aut certam ...

Sed tit

s. sed nec articulis sec.

2.° dato [illegible] quod licet adoptio facta sit ab aliquo [illegible] ascendenti [illegible] solvitur [illegible] potestas naturalis, et adoptatus transit in potestatem eius adoptantis [illegible] [illegible] ea ratione quia concurrunt in una persona et naturalia et adoptionis iura et duo vincula [illegible] [illegible], quae unus [illegible] auth. de consanguin. et uterinis fratribus quod non obtinet in adoptione facta ab extraneo: adoptatus enim ab extraneo non transit in eius potestatem, ea in [illegible] ratio [illegible] allegata.

Sed hic dicet aliquis, si iste adoptatus ab extraneo non transit in eius potestatem, quid ergo [illegible] talis [illegible] quoad [illegible] adoptantem quoad filius [illegible], quod [illegible] ab intestato, ut supra diximus; sed quoad [illegible] [illegible]

Respondeo quod quoad [illegible] [illegible] [illegible] quod si iste adoptatus licet non transeat in potestatem eius adoptantis, transeat tamen in eius familiam [illegible]

Con:

et l. qui in adoptionem se fin [illegible] et adopta
sumat appellationem [illegible] ista adopt. [illegible] illum
[illegible] pater [illegible] fuit introducta [illegible]
[illegible] consecratione.

Effectus vero arrogationis est quod arrogatus transit in arro-
gatoris familiam et potestatem una cum liberis et omnibus [illegible]
[illegible] illud [illegible] et adeo ut etiam alteri in adoptionem
dari possit [illegible] eo.

[illegible] Effectus est quod arrogatus succedit [illegible] arrogator et ab
intestato [illegible] et ex testamento [illegible] qua
contra voluntatem, et adeo [illegible] exheredetur [illegible]
[illegible] bona sua [illegible] sunt [illegible] etiam [illegible]
part [illegible] arrogatus [illegible]
quarta enim arrogator [illegible] tenetur [illegible]
sine causa illum emancipaverit, et hi [illegible] in his partibus
in quibus adoptio et arrogatio [illegible] differant.

Primo [illegible] differunt, quia adoptantur illi qui alien-

unus

iuris sunt, hoc est filij fam. arrogantur vero ij qui sui iuris sunt hoc est Patresfam.

2 Adoptio fieri potest coram quocumque Magistratu, arrogatio vero tantum coram Principe.

3. Adoptatus non transit in potestatem patris adoptantis nisi sit adoptatus ab aliquo ascendente, arrogatus vero semper transit.

4. Et ultimo differunt quia adoptatus succedit Patri adoptanti ab intestato tantum, arrogatus vero semper transit.

[illegible] minorem [illegible]

[illegible] adoptare [illegible] regula [illegible] adoptare qui [illegible] non prohibentur, argumento [illegible] vel ad [illegible] non [illegible] qui [illegible] non [illegible]

[illegible] vel minori natu maiorem adoptare prohibentur [illegible] [illegible]

m [illegible]

mercē ine Papin. I filius eius Pr ff de lib et P.
i celebrare imagine naē vocabat ... ē quo et
adoctionē pro constitui tr. ne apud ... ...
... naam br ex ... nascatur.
Sed Sic quaeritur quanto tempore illi qui ad etatem ... ...
adoptant et eadem ... qua bibu ... ...
naam imitari videretur ... quod sufficeret ... ...
XIV annis ultra XIV annos ... ...
ut ... de nuptys in princip.
Q ... sic. Attheat illa etate habile ad ... ...
videtur ... aptus ad ... similiter.
Sed hoc nō obstante decidatur in ... ... qui ...
fecerint plena pubertate ... XVIII annos ...
qua ... contrariu arg ... ...
in XV ... no lege ... ...
... tam queren in ... ... et certa ...
agitur. ... ad etatem, in qua nō ...

poth =

possibilis generatio, sed a contra adimentibus oes in hac
aetate suscipiant filios. arg. to l. nam ut ea ff de [illegible]
Hanc rationem sentit Jas. in l. si is qui pro emptore ff. [illegible]
[illegible] et tractat Sylues. Ald. in d. [illegible] minori natus
numero primo

nō Castrati, hoc ē castri nati, quibus desunt genitalia, cum
generari nō valeant.

Spadones uero, i quibus [illegible] sunt, licet generare
nō possint, nō tamen prohibentur adoptare [illegible]
hoc tit. rō ē qr natura per illud impedimentū aliquā
[illegible] remouere quod impossibile ē castratis.

Item foemina adoptare nō possunt nisi ex indulgentia
Principis hoc eis concessum sit, ut in solatium liberorum
amissorum adoptare possint d. foemina. hoc tit. nō autem
[illegible] potius [illegible] sed ut filius, qui ipsius haeres
sit futurus in familias earum [illegible] l. mulier C. eo.

[illegible] et [illegible]

D- [illegible] [illegible] [illegible]

ipsi Principi sua erit adoptari, decernendum est.

Quaestio tamen in qua possit tam masculi quam foeminae tam consanguinei, quam extranei, tam maiores quam minores impuberes et etiam infantes l. nam et foeminas et l. et quaeri ff. de adopt. hodie, et si liceat hoc tit. ... et lex ... possit adoptari sine ... hoc eo.

Sed quaeritur an liceat aliquem in locum Nepotis vel Pronepotis adoptare.

Videretur dicendum quod non, nam adoptio est legitimus actus quo ut filius, qui non est, fieri naturam imitans ... ... quod et innuit nos. dig. ... tradendo adoptionem qua non liceat aliquem in locum Nepotis, vel Pronepotis, ...

Contrarium tamen verius est ... ita ... hic ... neque obstat oppositio, quia respondetur quod adoptivi filii ... bantur et Nepotis l. filii appellatione ... et l. liberorum ff. de verb. signific.

... Haec conclusio procedit citra difficultatem quia adoptans filium vel saltem habuit, ut possit aliquem in Nepotem

adoptari

adoptaverit quasi natus vel ex filio quem habet, vel ex eo quem habiturus esset, quia si non habuisset nec esset filius pater ne hoc casu aliquis in stirpe admittatur.

Videretur quod non, quia adoptio naturam imitatur et minor natu esse sit. Sed secundum naturam qui filium non habet non potest esse stirpe ergo neque secundum adoptionem.

Contrarium tamen decidit Imperator in alleg. d. lege. ad argumentandum autem in contrarium adductum dicendum quod qui in locum nepotis adoptat fictionem quandam et subtilis induci videtur filium habuisse, ut quod cum lex fingere permittat hoc admittit esse secundum naturam habere, quod aliter non sit.

Hic insurgit aliud dubium ac alia quaestio, si quis nepotis loco aliquem adoptet, quasi ex filio natum an eo casu consensus filii requiratur, an vero hoc facere possit et absque filii consensu.

Videretur dicendum quod possit, et quod filii consensus non sit exigendus 2° casum. Per contrarium eadem c. h. s.

alium

disciplina s. illud in l. de di louet, sed h' autem ian Nepos ex filio in a ipt em no est necen filii con... l. sed liquit hoc lxt. g. xxx in cons, quando aliquem vel ipse in Nepotem adoptiuus quam ex filio natu, filij assensus no erit necessarius

2° q. minor no potest ligari maiori c. ui inferior e maior... et obedientia; at h Pr tenentur requirere consensum filij minor ligaret maiorem g.° Pr potevit absq filij con... adoptare quem in Nepotem.

Sed contrarium et in hoc casu, determinat Imp.° in s. h. liquit, hoc lxt.°, quod s. quando quis ad... tar... quem in Nepotem ex ... filius consentire debeat, et ... decisionis est, quia in unoquoque actu requirendus ... is, de cuius conditio agitur. l. de unoquoque ff. de reg. iur. sed in hoc casu agitur de conditione filij, nec ei ... heres nascatur, merito ... requirendus est.

Non obstante modo in contrarium adducta nota. ...

quia

quod contrariorum eadem est iuris disciplina q. n. o est eadem r. s. tñ hic diuersa est r. na quando aliquis erat Heredes ex filio in adoptionem, ex hoc nullo filio Quod tunc gratatur, q. r. per eu heredem tenebatur, ut eius in ea per adoptionem dissoluuntur. S. i 1.º eo: et idem filij consensus hoc casu no exigitur; at bene requiritur in hoc casu no, q. r. valde intermediant filius, h. inuitus heredi dare Ad 2.m R. quod no minor, tñ lex ligat maiori ex quo ita disponit quod consensus filij exigatur.

Quibus modis ius Patria Potestatis soluitur tit. xii.

Ex positis modis quibus Patria Potestas constituitur nunc quibus ea constituta dissoluatur, traditur, et circa hoc tit. C. de Emancip. lib. et 2.a part. Rub. ff. de adopt. et emancipation

Sex aut modi in hoc tit. enumerantur, quibus Patria Potestas soluitur et ex primis tñ morte naturali, dignitate, Patriciatus

p. p. patriciatu

castellum –

continuatae, emancipatione, et adoptione. unde et in partes tit.[?] iste dividitur. 2° ibi cum autem ... 4° ibi si ab hostibus 5° ibi praeterea, 6° et ult.° ibi sedet[?] pater.

(Prima) secunda Patriae Potest. regula, est mors quae ut reliqua [illegible], ita enim patriam[?] sacrum vincula solvit: quod quidem non est expressum, sed planius aliter distinctione recipit: aut non filius est Patrem tantum aut avum tantum, et tunc morte alterutrius liberatur: a Patria potestate, vel est avum, et Patrem simul, et tunc morte avi non liberatur, quia filius non in Patria, et tunc Patri est ... Patr. Pot. nisi ab ipso avo emancipatus fuerit. similiter mortuo avo, nepos non liberatur, sed incidit in Patris sui Potest. nisi per emancipationem ab eius nexu iam exierit morte vero ipsius filii, maius solvitur ius Patriae potest.

i. cum aut is relegatus et i. poenae servus.

Huius affinis est illa secunda Patriae pot. ...

sed

si civili morte existat quod ex deportatione aut servitute poenae contingit d. cum autem et § poenae servus sic fit.

Deportatio est missio in exilium quando quis per aliq. delictum mittitur ad artum locum, vel Insulam, ut perpetuo ibi sit in exilio, nec umquam inde egredi possit. Servi vero poenae efficiuntur qui in metallum, nempe ad effodienda metalla damnantur, vel exportantur et cum bestiis subjiciuntur, ut ab eis devorentur d. quia autem in auth. de nuptiis.

Pro limitatione aut. huj. [illegible] clem sunt notanda.

1º notandum est quod per deportationem amittitur Patria [illegible] niti deportatus per Principem restitutus fuerit tunc nominatim pristinum statum recipit d. S. cum aut. sic fit. quod si civilis in deportationis poenam imposuit, [illegible] contraria civilis indulgentia Principis tolleri potest. sin inf. de legitim. agn. tut.

2do

f

2do. notandum est quod per Relegationem, quando quis in Insulas mittitur vel exilium ad certum tempus, ius Patriae Potestatis non solvitur a relegati Ecc. hic: cum relegatus iura Rom. retineat, et testandi facultatem non amittat l. relegatorum 15. licet ad tempus ff. de interd. et releg. Compreh. iuris est eum in potestate sua liberos obtinere, quando, et omnia alia iura sua retinet is relegatus in pr. eis: .s. filiusfam.

Tertio solvitur Pat. Pot. dignitate Patriciatus filio collata, i. ubi leg. probitali l. de consulibus lib. xii. Per Patricios autem hoc loco Consiliarij Imperatoris accipiuntur, qui quasi Patres eorum sunt Consiliarij; autem dignitas non eximit filium a Pat. pot. ut Eccl.; quod tamen hodie correctum est, ut statuit, ut et Consulatus dignitas filium a Pat. pot. liberet, nec ipsa tantum sed multae aliae etc, quae recensentur in l. fin. C. de Dec. lib. x. et in auth. constitutioque, de dignitatibus et Episcopus Armata aut militia, ut liberat, ut hic dr, et in l. errat

C. de

C. de Castr. pec. lib. XII. Errat, inquit ibi Imp. qui sibi persuadet quod nexu patrinae pot. iure sacramento militiae solutus est. manent n. nihil omninus milites in pot. parentum. eod. aut valent lib. arg. in dict. milite armatae militiae ad militem inermis, et litterariae militiae, nempe in Doc. ut est gl. in l. miles ff. de re iudic. consequitur non doctoratus dignitatem filium a Patris nexu eximere posse, ut post Bart. et alios concludit Ias. in l. Patre furioso, in fine ff. de iis, qui sunt sui, vel alien. iu.

. d. si ab Hostibus.

Quarto solvitur Pat. pot. captivitate, ut cum Pr. vel filius capit ab Hostibus; intellige tamen si apud Hostes decedat non tum lex cum fingit statim eadem Hora captivitatis mortuum esse, ut hic dr, et in l. in omnibus C. de captivis. si vero revertatur, numquam soluta intelligitur Pat. pot. quia ius Postliminii, fingit eum continue in Civitate permansisse est aut Postliminium ius amissae rei recuperandae, et

in

in pristinum statum restituendus l. Postlim. ff. de captiv. sic de à limine, et post. eo quia captus liberatus ab hoste potest ad idem postea limen revertitur, quod amiserat.

§. praeterea; §. admonendi, et §. fin.

Quinto solvitur Pat. pot. p. emancipationem. etiam emancipatio liberatio filii fam. vel Nep. à Pat. pot. et ut manumissio ad servos, ita emancipatio ad solos liberos referenda est l. i. §. alienatio ff. qui o. de peculio actio annalis sit. Fit aut emancipatio apud quem, cum magistratus vel Judices cor.m vel §. praeterea Eod. tit. et pot quis vel filium, vel Nepotem emancipare, vel etc suis iuris effectum §. admonendi Eod. tit. caeterum nemo invitus cogi pot filios emancipare §. fin. eod. tit. praeterq. in aliquibus casibus à gl. ibi. et Doc. enumeratis. Illud aut advertendum est quod si quis filium emancipaverit praegnante Nuru. sua filius, qui ex ea nascitur, in eius pot. nascitur; quod si post eman-

cipationem

emancipatione conceptus fuerit Patris sui emancipati potestati subjicitur. ut in ee et h. Pr.
Sext. et ult.° solvitur Pat. pot. adoptione facta ab ascendente.

Inst. lib. tit. XIII.

Dividitur tit. iste in quatuor partes. p.° subiciuntur dist. personarum membra separando personas in tit. de his qui sunt sui vel alieni iu. 2.° ponit diffinitionem tut. 3.° qui sint tutores, et ut dnar, et qui possit tutores ex testamento dare. 2.° ibi. est aut. 3.° ibi, tutores. 4.° et ult.° ibi permitt. est.
Redeamus ad p.m. Dixit imp. in tit. superiore de his qui sunt sui vel alieni iu. in primo. quarta ex his nos in alieni iuris, quaedam sui iuris, earum, quae sunt sui iuris nunc de personis sua sui iuris sunt.
Carum aut, que sui iuris sunt, quia sunt sub tutela, quidam sub cura, quidam neutro iure tenentur. i. qui vero pupilli ma(n)ores, sub cura sunt. De his aut qui sub tutela, et non sunt

tanti tractat impub. q. illis cognitis facile ex natura contra. cognosci poterunt, et qui neutro iure tenerentur.

Conveniens aut fuit ut qui prae defendi impotentia, curae distribuerentur neq. se ipsos p. aetatem impubertatis eam curam et pare intelligentem regere possent tutela curatione in aliena continentur. Porro q. tutela prior curatione ut impuberes pubertatem iure Iust.^mus naturae et aetatis ordine sequutus, prius et de tutelis dicit, et convenit. Ext. in ff. de tutel. et l. de leg. tutela.

Est aut.

Diffinitur in textu de tutela hoc pacto. TUTELA est ut Serv. ac potestas in capite libero ad tuendum eum, qui propter aetatem se ipse deffendere nequit, iure civ. data ac permissa.

Est ius, atq. potestas i. facultas et auctoritas regendi pupillum a lege data: [illegible] signif. [illegible] ut [illegible] Eiu. Unde [illegible] scriptores [illegible] coniungunt [illegible] ut l. lib. [illegible] nat. decr.

Dr in in capite libero, q. servus tutela incapax est

b. i.

b. i. inst. tit. praex. Tutela n. est à iu. ciu. introducta ut ille dr qui ... se eu res nullis. Tenetur ... rog. iur. et molitur & ... verba ... in casibus liberis ... tutorem afferre, ... Plaut. in ... ac mutatum ... quem ... pupilli ... volebat ... verb. liberos, ... et ... utrumq. ... Acii ... ut excluderet ... alios ... effectus ... ponuntur et illa verba ... differentiam curationis ... curator principaliter ... nationi ... datur. l. in ... ... uero ... datur, ... boni, ... et ... in ... verbis tit. praex.

Demum dr iure ciuili data, ... tutela ... de iure ciuili.

Sed ... hoc ... ante ... liberi ... tutores fuisse ante ll. XII tab. ... tutela ... ante ius ciu. et ... iu. nat. ... probat et lex. ... b. impuberis ... de Attil. tut. ... verba ...

Tempus —

impuberes in tutela esse nat. iu. conueniens; q. tutela
est iu. nat.
Sed Rn. quia tutela est de iu. nat. quia causa eius origin.
unde iu. nat. conueniens, ē impuberes ē in tutela ...
quia confirmatur ē de iure ciu. accepit n. confirmat.
ex ll. xii tab. et ob hanc confirmat. iu. ciu. et c.

. S. tutores aut.

Tutores sunt, qui eā uim ac potestatem habent, ex qua ipsa nomen ac-
cipiunt. dicuntur tutores, quasi tuitores, ac defensores ...
i. tuentur ac defendunt ut Eius &c.

. S. permissum usq. ad finē tit.

Tutela est tit. testamentaria, Legitima, et Dativa. Testamentaria
est quae constituitur a Patre in testamento; legitima quae deficientibus
conceditur a lege proximioribus in gradu. Dativa, quae
deficiente testamentaria et legitima datur a iudice. De testa-
mentaria agitur in eor tit. et in tit. seq. De legitima in tit. inf.
de leg. agn. tut. cum 4. seq. De Dativa inf. de atil.
tut.

Permissum

Permissum est q. parentibus liberis in eo bonis, quae in eis sunt, testamento tutores dare, ut dicit in § ... ex quibus verbis colligimus qui in testamento tutores dare, item quibus dari possint, et hoc: hac inquit parentibus, domus quae ... tutores constituere, nomine parentum. per parentes autem hic intelligimus tam descendentes, sicut masculinos quam feminini ut ... dicemus.

Dum dicit liberis colligimus quibus possit dari ... tutela, liberis ... et cum appellatione liberorum utrique ... filii et filia; sed et nepotes, et pronepotes, et caeteri descendentes, tam masculini, quam feminini lex ... de liberorum ff. de verb. sign. ... tutela testamento dari et liberis dati ... intelligit, ut ... in ... Quod diximus ... parentibus ... et cistis dari possint tutores, perditi ...

quando mortuo tribuatur in spetiem Pii nō hēt vera,
si vero sunt relaturi in spetiem pēis, eis tutor dari
nō pōt ut līt: cum n. ea gratia tutor dātur, ut ei
qui pro aetate se deffendere nequeat, tutat. [illegible]
cuiūs . . . . . ipso Pre . . . . . ut nullus [illegible]
inermatur, qui careat primus l. fin. ſ. de Curat. [illegible]
nō solū aūt natis, sed et posthumis tutor dari [illegible]
d. cū aūt hoc tit. [illegible] posthumi n. q̄ndo de eorū commo[illegible]
tractatur p natis hentur l. qui in utero ff. de Stat. [illegible]
adhibita tamen distinctione, quā supra in [illegible]
tradidimus. Addit impuberibus ad [illegible]
tantū impuberibus. hoc ē masculis usq. ad xiv annos
foeminis usq. ad xii d. fin. inst. quib. mod. tutr. [illegible]
Exinde aūt usq. ad xxv annum curator constit. [illegible]
inf. de curat. in prin. Subdit quar in [illegible]
emancipato n. nō pōt dari tutor, nisi is [illegible]

[illegible]

confirmatio s. fin. Loc. tit. foemina et cui......
in pers. nō Erant s. foemine, sa dicatur. eis tutor
dari nō pnt. si tamen filio instituto dederit tutor
tunc tutoris datio di[illegible] iure valere, com
quasi in eum potius, quam in psona data cui ca[illegible]
ideo confirmandi sunt, ut inq.[illegible] tamen l. Pr. ff. eo:
Hic aut obiter notanda est differentia inter tutorem
datum a Pre filio nō existenti in sua pte, et datu
a Mre: datus n. a Pre confirmatur sine inquisitione
s. fin. de tit. datus vero a Mre cum inq.
dic. l. Pr. ff. eo: Pr aut diversitatis est quia Pr
et prudens plurimum consilium pstruit, [illegible]
[illegible] infirmior ac debilior existit [illegible]
[illegible] mulier [illegible]
s. i. [illegible] quib. liceat alien. vel nō.
Demum dicit in text. [illegible] ubi dic[illegible]

[illegible]

in testt.[is] testt.[o] datos, tutores accipere debemus, et eos qui cod[icill]is ... confirmatis scripti sunt l. ...

Qui testt.[o] tutores dari poss. tit XIV.

Dictum est, qui possint in testt.[o] tutores dari. et quibus; reliquum est ut dicamus, qui tutores dari poss. et concurreat tit. in ff. et l. de testt. tut.

Tit.[us] iste dividitur in 3.[es] partes; quarum p.[a] docet qui tutores dari poss. in testt.[is]; 2.[a] quomodo dentur ad tempus vel sub conditione; et a. s. certo et tutores dari possunt. 3.[a] quib. constantur dati sub appellat.[e] filiorum et quib. sub appellat.[e] liberorum et posth. 2.[a] ibi, et certo; 3.[a] ibi: l. qui filiab.

Videamus ad p.[m] tutores dari poss. tam P.[atr]es fam. quam filiifam. ut ... in xxiv. tit. nam tutela publ.[cu] munus est; et in publ.[cis] causis filius fam. pro P.[atre]fam.

Etiam;

Utrum l. liberum fam. ff. de iis qui sunt sui vel alien.
iuris et l. namque ff. ad senatuscon. Tertullian.
2° seruus tutor dari potest tam proprius quam alienus.
si proprius quomodocumque detur vel cum libertate vel
omissa libertatis datione, nam et si detur sine libertate
tamen tacite videtur libertas concessa cum tutela esse non
possit ubi non est libertas d. lex et seruus, et si
sup. de tut. et qui vult consequens, vult et
antecedens necessarium ad illud l. 2. § . . . cum. ind.
l. ad eam mobilem ff. de conventionibus et testam. vult
seruum esse tutorem, et sic consequens quod vult et antece-
dens necessarium ut sit quoque liber cum non possit tutor sine
munere libertatis. hoc tamen limitatur, ut non procedat
quando dominus credens liberum esse tutorem dederit.
non cum errantis nullus sit consensus et nulla
voluntas l. non ius C. de iuris et facti ignorantia

s. glossa

plane hoc dr.
Si aliquis non aliter tutor dari potest, quod sub condicione liber erit, quod tamen conditio hic in specie servus apponatur et tutoris dationis, et libertati servi ... si servus hoc ex: illeg[?] ... domini receptum est, qui cum libertatem pure confirmare posset, contra pupilli utilitatem diutius differri sustinuerit ut dicit Joan. Fab. hic.
Sextio dari potest tutor et furiosus cum compos mentis erit et minor 25 annis cum maior erit. et furiosus hoc tutores autem dari non possunt surdi, et muti l. i. ff. de tute. quia pupillo praestare non possunt, cuius causa tutela est inducta ad defensionem et tuitionem. Etiam non mulieres tutrices esse possunt. tutela n. civile officium l. tute. et l. fin. ff. de tute. Excipit tamen Mr et Avia Romanam filiorum suorum tutelam ... dicemus

diximus inst. de legit. agnat. tutel. item tutor incertus testamento clari non pot. l. tutor incertus ff. de test. tutel. § tutor inst. de leg. utrubi si certa dixerit testator, illum tutorem do, qui primus ex Ital. venerit. et est ro. sm Fabr., qui poterit venire talis ribaldus, quo pupillo provisum non esset, aliud quod ......

Sed hic queritur an Iudeus possit esse tutor Christiani, et videtur quod sic per lex in l. specialem § in aliis ff. de excus. tut. ubi dicitur quod iudaei non iudgerunt tutores esse posse, non iudeorum i. christianorum, ut ibi exponit gl. et hanc opinionem tenet Iulii. in Rubr. ff de iustitia, et iure.

Contrarium tamen suadetur duabus rationibus.

P.o quia tutor datur pro nominatione potenti, ut eum bonis moribus instruat § certe hoc tit. unde Iudeus non potest esse tutor ne aliis simplicium trahat ad ipsas

....

stibias et Einc et in c. ad hoc extra de Iuda. in tib. conuersatione cum Iudeis

Dicendum quod semper debemus tenere illam sententiam, quia fauet dicta l. sunt personae ff. de religios. et sumpt. funerum et ita tenet Bart. in d. Rubr. de Iudaeis et paganis et talem opinionem retentam ad textum in contrarium adductum dicendum quod dum textus ille dicit, iudaeos posse esse tutores non Iudaeorum non intelligit non Christianorum, potest enim intelligi de alijs sectis et infidelibus.

§. ad certum.

Iam vidimus qui tutores testamentarii dari possunt, nunc videndum est quatenus dentur. et primo quaeritur an tutor possit dari ad certum tempus, et ex certo tempore et sub conditione, videtur dicendum quod non quia textus in l. actus legitimi ff. de regul. iur., ubi dicitur quod tutela non

recipit

recipit diem nec conditionem imo vitiatur in certi temporis vel conditionis addictio, quoniam nec ad certum tempus, nec ex certo tempore, nec sub conditione fieri potest.
2do quia nemo pro parte quin [illegible] testato l. nemo pro [illegible] ff. de leg. 1o. sed eas leges constitutas tutelam vubertatem finiri inst. quibus modis tut. fin. unde non videtur quod contra leges vel consuetudinem permittitur tutor facere quod tutela [illegible] [illegible] [illegible] quod contingeret, si posset tutor dari ad certum tempus.
His tamen non obstantibus contrarium decidetur in § ad certum quod s. dari potest tutor in testamento ad certum tempus, veluti ad annum, et ex certo tempore, veluti ut a Kl. Aug. incipiat esse tutor, et sub conditione, ut si Navis ex Asia venerit, si uxorem duxerit. Ratio autem decisionis est quia ea, quae quaeri fieri possunt, possunt et fieri in diem, ex die et

sub

sub conditione si omnis cont. de l... oblig. si empt.
cont. di emptione, et vend. et tamen cont. l. lex
di paterna erga filios amicitiam, ut quo ipsius
amicitiam velit dispositionem ratam esse.
Nō obstant modo in contrarium adductum, nō p.^m quia lex
quod lex in dic. l. actus legitimi, procedit quando in
tutela dativa, quando s. tutor à Iudice datur; nos
vero loquimur de tutela testamentaria; et de tutore dato
à Patre in testamento; rō aūt diversitatis ē quia
lex magis confidit de Patris amicitia erga filios
quam affectu ... quam Iudicis.
Nec obstat 2.^m quia lex quod tutela quibusdam finitur
quando aliter nō est constitutus per testatorem cui licet
dederunt, ut post id tempus tutela ...; et facere
illud finiri, quo tempore voluerit s. [illegible] ...
mod. tut. fin.

Laus Deo

Indò quaeritur an tutor possit dari ante haeredis institutionem, an vero solum post haeredis inst.onem videtur dicendum quod tantum post haeredis institutionem possit dari tutor non ante per tex. in § ante haeredis inst. et ibi gl. ubi dicitur, quod legata relinqui non poterant ante haeredis institutionem, quia haeredis institutio est caput testamenti, ergo nec datio tutoris ante haeredis inst.em fieri poterit.

Hoc tamen non obstante, contrarium dicendum fuit in eo § ad eorum, videlicet quod ante haeredis inst.em tutor in test.to scribi posset. Ratio decisionis est quia non ordo scripturae, sed voluntas ipsius disponentis attendenda est l. quidem ff. de proculio legato l. nec n. § ff. solut.

Ad obiectum § respondeo de iure antiquo, secus autem de iure novo, ut tradit Imp.r in dict. § ante haeredis.

Quaeritur an certa in re possit tutor dari, videtur quod sic duplici fundamento. Primo per tex. in l. si tam.

ff. de

ff. de test. tut.; ubi dicitur quod tutor dari sic negotiis
testatoris. 2o; quia textus in l. impuberi ff. de test. tut., ex cumu-
latis ab his. quo loco dicitur; quod datur tutor ad in-
cundam hereditatem, et sic ad certam causam.

Contrarium tamen decidit Imperator in l. certa; hoc est quod
certae rei, vel causae tutor dari non possit, ut si testator
tutorem dedisset, et de rebus negotiis, quae habet in Hispania, an
in Gallia, vel quod illum dedit cuidam liti suae. Ratio est,
quod tutor personae non rebus datur, et in hoc differt a
curatore, quod curator principaliter datur rebus, non
autem personis.

Ad contraria vero sic dicendum.

Ad primum dicimus quod tutor non potest dari certae rei,
sive certo negotio, ut dicitur in allegato l. certae; potest tamen
dari universitati rerum, seu negotiorum, veluti si
testator plura bona in diversis locis possideat
tunc potest dari tutorem rebus Africanis, et alium

rebus

tutorem rebus italicis, et in eis terminis loquitur lex contraria.
Ad solutionem 4.am specialem est ut detur tutor ad inveniendam hereditatem, et sic ad certam causam; quando filius est institutus heres, et in testamento datus tutor ante hereditatis aditionem ille non est tutor, nec potest administrare l. si nemo tendet. ff. de test. tut. hereditas autem non potest adiri sine auctoritate tutoris l. si infanti. l. de iure deliberandi; ideo specialiter statutum est contra regulas iuris, ut dari possit tutor ad inveniendam hereditatem et sic ad certam causam. Hic autem notandae sunt duae regulae generales in hac materia; quae tendunt ad declarationem superiorum.
Prima regula est quando test. tutela specialiter, legitima atque et dativa locus est l. si quis sub condit. in prin. ff. de testamentaria tutela.

Secunda reg.a

2° regula est, si testam. tutela cesset, absq. facto Iudicis et nulla eius spes subsit, locus est legitimae et non dativae dic. l. si quis; et ibi Bart. ff. de test. tut.
Dixit absq. facto Iudicis, q.r si facto iudicis cesset ut cum tutor a Iudici removetur, tunc datur dativus tutor, et non legitimus dic. l. si quis ff. de test. tut.
Ex 1.a reg.a sumitur ex § 2, et 3 hoc tit. et est in tutore furioso, vel minore 25. annis dato a Patre, vel ex certo tempore, vel sub conditione: in his n. omnibus casibus cum tut. test. spiret. dabitur tutor dativus et non legitimus; qui tam diu erit tutor, donec furiosus mentis compos; minor, maior, efficiatur. dies veniat, et conditio existat. quae ex est. officii hui. expirabit §. i. inf. de Attil. tut.
Ex 2. secundae reg. sumitur et ipsum ex § 3° eius tit., q.do tutor ad certum tempus datur: elapso n. eo tempore ...

desinit

desinat esse tutor, ut sic tutela testam^{ria} altero facto tutore in totum cesset, in eius locum subrogatur legitimus non autem dativus, ratio est quia tutor testamento datus desisset ad legitimam namque tutelam redit dic l. si tutor ff. de testam^{ria} tutela; et non solum in his casibus enumeratis verumet in aliis civilibus, huiusmodi regula obtinebunt.

De fin.

Hic textus est communis ad hunc tit. et tit. superiorem, in eo tres quaestiones terminantur.

Prima quaestio est, quomodo Pater dat tutorem in test^{to} filiis intellectus dicitur et natis, et nascituris: posthumis. quaestio de eorum commodo tractatur, pro natis habentur l qui in utero ff. de statu hominis; Circa non tum masculis quam et foeminis tutor hoc casu datus censetur. Si hic dicet aliquis, quid e contra si testator dixit tutorem filiabus, an intelligatur dedisse et masculis

videretur.

videretur dandas q[uod] hic; q[uia] contrariorum eadem es-
inris dispositio ss. illud. vers. de societ.; sed q[uan]do
testator dat tutorem filijs, intellig[itu]r dedisse et feminis
igitur, et e contra q[uan]do dat tutorem filiabus debet
intelligi dedisse et masculis.
Contrarium tamen verius est l. si ita scriptum ff. de
leg. sed[?]
Et obstat contrarium q[uo]d d[icitu]r q[uod] illa regula procedit q[uan]do
est eadem ro[atio]; sed hic magna adest diversitas inter
masculos et feminas; n[am] masculinum concipit femininum
l. i ff. verb. significat. Et ideo tutor datus filijs
feminis datus c[ensetu]r, n[on] e contra, q[ui]a femininum
n[on] concipit masculinum femina n. vocabulo et mas-
culos continere ex[tre]mu[m] femininum esse dicit tex. in l. hila[?]
ff. de vulgar. et pupill. Irrisionis q[ue] q[uo]que quendam
veteres erat, quoties masculus, feminino vocabulo
nuncupabatur, quasi tunc mollis et effeminatus indicaret[ur]

Opia

2da quaestio est quando Pr dat tutorem liberis, et sunt inter
et nepotibus ac caeteris descendentibus natis, et nascituris.

3a quaestio est quando Pr dat tutorem posthumis; vel cer-
alia lex libera posteris; et in hoc casu constat [illegible]
et nepotibus posth. et caeteris liberis; et sic patet quod
liberorum, et posth. appellatio latius extenditur, quam filiorum
siquidem comprehendit non solum filios et filias, verum et
Nepotes, et neptes, et caeteros descendentes; cum tamen
filiorum nomine de primo tantum gradu intelligatur.

Sed ad hoc ultimum obstat tex. in l. iusta interpretat.
ff. de verbor. significat. ubi dicitur quod filij
appellatione eorum et nepos. verba illius legis sunt haec
iusta interpretatione recipiendum est quod in appellatione filiorum
sicut filiorum familias continetur, saepe respondimus [illegible]
videatur comprehendi

sed dic quod non filij, nepos continetur non proprie, sed

ius interpretationem, ut in eadem lege, cuius interpret. in testamentis uerba generis accipienda sunt l. ni etc. ff. de legat. 3º. idem non miror si tutor datus filijs non intelligatur datus Nepotibus.

De legitima Agnatorum tutela tit. XV.

In tit. praemisso sup.ª de tutelis diximus triplicem esse tutelam; Testamentariam nempe, legitimam, et Datiuam. Hactenus de testamentaria; nunc de legitima uero ordine succedit dicendum: eius autem quattuor sunt species, legitima s. Agnatorum, Patronorum, Parentum, et Fiduciaria. De prima in hoc tit. de alijs in sequentibus uidebimus. Concordat autem cum hac Rubr. tit in ff. ff. de legit. tuto. et C. de legit. tut.

Titulus iste diuiditur in quattuor partes; In quarum prima dicit primo agnatos ex l. XII Tab. tutores esse ubi testamentarius tutor datus non est. 2º docet qui sint agnati in tertia ostendit

qualiter

qualiter intelligenda sint illa verba (quibus testamentario tutor datus non est) in quarta ponit quatenus ius agnationis perimatur 2.º ibi, sunt autem agnati; 3.º ibi quidam 4.º et ult.º ibi, sed agnationem.

Primam et tertiam partem simul explicabimus, quia valde inter se iunctae videantur.

Redeamus ad primam partem. dificientibus testamentariis tutoribus quod evenit, quoties vel nullus conditus est testamentus, vel nulli dati sunt tutores, vel dati, commortui sunt testatori s. hoc autem, hoc est, agnati a leg. XII Tab. ad tutelam vocantur, quam ob id legitimam quam ex lege immediate datam, appellamus; ideoque summa providentia statutum est, ut qui sperarent successionem, iidem tuerentur bona ne dilapidarentur. l. i ff. eod.

§. sunt autem agnati.

Docet Imp.r in hoc s. qui sint agnati; et dicit quod agnati

sunt

sunt qui per virilem sexum iunguntur; vel hi ex eo: ut [...] natus, fratris filius, patrui filius, et caeteri deinceps. Cognati vero, qui per foemininum sexum nobis iunguntur, ut sororis filii, sororis, Amitae, et aliarum personarum. ut autem agnati a cognatis facilius secerni possint, duae regulae sunt observandae. Prima regula respicit agnatos; et est ea: qui eiusdem gentilitatis nomen et eandem familiam retinent, sunt Agnati. Exemplum Pub. Cornelius et L. Cornelius Scipiones, sunt agnati, quia eandem familiam Scipionum retinent: ambo enim Scipiones erant.

2da Regula respicit Cognatos, et est talis. qui nos attingunt, et sub nostra non sunt familia, cognati nobis sunt, non autem agnati. Exemplum sit in L. Cornelio Scipione, et Tib. Graccho. isti sibi attinent a latere; quia Tib. Gracchus erat filius filiae Pub. Corn. Scipionis qui erat frater istius L. Corn. sub

eadem

sub eadem nō sunt familia, sed sub diversis; q[uo]d unus
est sub familia Scipionum. alter vero sub fami[lia]
Graccorum. Sequitur ergo ut sint agnati, nō aut[em] cognati.
Haec tamen sententia req[uiri]t limitat[ionem] ut nō procedat in mu-
lieribus alijs nubentibus, licet eo casu transeant in fam[iliam]
Mariti l. mulieres C. de dignitat. lib. xii. attamen re-
manent agnatae, et circa agnationem iura §. item
vetustas. inst. de hereditat. quae ab intest. deferun[tur]
licet et ipsius filij natus cognati sint ut dr in loc.
§. Ut aut[em] unde diximus, ne occurrat oratio;
si parentes in testamento tutores liberis impuberibus
nō reliquerint, ipsorum tutela ad agnatos tantum nō aut[em]
cognatos devolvit[ur] §. i loc. cit. quod tam[en] de iure
novo correctum est, et sancitum ut aequa lance ad
successionem et tutelam proximiores qui inveniuntur
sive sint agnati, sive cognati. §. ex his. inst. de hered[itate]

ab.

ab intestato uenerit . dum tamen masculi sint . foe=
minae . n . etiam tutrices esse nō . Hoc . n . munus
iudicauit Jurisprud.^ta esse uirile propter uarias,
imbecilli, et parum constans consilium foeminar;
Unde et ciuis munijs iudicauit eas inhabiles .
l . foeminae ff . de reg . iu . Tutela aut publ.^m mun.
est . §. i inst . de excusation . tut . Excipit tam
Mater, et Auia, quae quicquid obtineant de iure
ciuili, liberorum suorum legitimam tutelam hint, prae=
omnibusque agnatis, et cognatis in ea praeferantur,
si tamen secundis nuptijs; et senatuscon . Velleiano re=
nunciant §. ex his . auth . de haereditatibus ab intestato
uenientibus .

§. fin.

Docet Imp.^r in hoc §. quatro agnati amittant Pra=
gatiuam, quam hunt, quod praeferantur agnatis in

sublata; et hoc contingere dicit per qualibet capitis diminutionem: nam cum cognationis nomen iuris civilis per contrarium ius civile per capitis s. diminutionem, quod lex civilis introduxit, tolli per s. fin. hoc tit. et l. nihil tam naturale ff. de reg. iur. Sed hic cognatio, quae iuris naturae est, civ. in princ. per d. s. fin. et inf. agnat. in prox. seq. tit. licet ista non admodum hodie utilia sint propter sublatam differentiam agnat. et cogn. ut sup. diximus. Sunt tamen in Italia, vel alijs expositionibus de agnatis loquentibus nobis inserviunt, et maxime in feudis, in quibus soli agnati exclusis cognatis succedunt hoc tit. unico in princ. de successione feud. in usib. feud.

De capitis diminutione tit. XVI.

Capitis diminutione ius agnationis tolli sup. dictum est, quae ratione

capitis diminutioni subijcit; et concord. ex. in ff de capit. diminut.

Titulus diuiditur in 3. partes. In 1.a ponit quid sit cap. dim. et quotuplex; 2.a prosequitur membra diuisionis; 3.a remouet quaedam dubia. sc.a pnts tit. et proxime sequens. 2.a ibi, maxima. 3.a ibi Seruus aut.

Redeamus ad 1.m Capitis diminutio nihil aliud est, quam prioris status commutatio. Caput n. hic sumitur pro statu et diminutio pro mutatione, sm gl. hic. Et quoniam status in 3. consistit, libertate s., ciuitate et familia, ideo Exinde etiam 3.x et capitis diminutio esse dr; Maxima s., media, et Minima ut hic in princ.

§ maxima.

maxima capit. dim. Ad sup.ora hic amittimus; hoc est libertatem, ciuitatem, et familiam, id quod accidit illis, qui ... aut sunt ibi diximus in § in aut ... quibus ... pot... solu... ... inorati... in seruitutem reuocantur, vel qui maior 2.

annis

annis ad pertia participanda ... minor est.

Media capitis diminutio est cum retenta libertate, amittit civitatem, et in consequentiam familiam eius amisit, ut ... et qui ... in insulam deportantur ... minor est.

Minima capit. dim. est, qua manente libertate et civitate status mutatur, et hoc fit vel arrogatione vel emancipatione nam arrogatus transit in potestatem et familiam arrogantis, et manumissus non amplius existens in ... familia eius ... minor est.

§. Servus autem.

Dubitatur in hoc §. an servus manumissus capite minuatur, et R. negative; cum enim nullum statum, nec libertatis, nec civitatis, nec familiae habeat consequens est, ut nec capite minui dicatur, quia privatio supponit habitum l. dem ff. de verb. oblig. Sic qui dignitate privantur, capite minui non dicuntur, quia hoc est: neque enim libertatem, nec civitatem, neque fa-

mili

familias amittunt; sic non status, sed dignitas tantum mutat.

Sed quaeritur; ius agnationis per quam capitis diminutionem perimatur: Dixi enim in d. fin. praecedent. insp. praerogativas agnationis tolli per quamcumque capitis diminutionem; non idem obtinere in cognationis iure in d. quod aut hoc ... removeam hoc dubium, credunt, quod manet cognatio, si minima capitis diminutio interveniat; si vero media vel maxima capitis diminutio interveniat, ius quoque cognationis perit deportatione, vel servitute alicuius cognati et tollitur quidem hoc casu ius cognationis, non quidem quoad ipsa consanguinitas, quia iura sanguinis nullo iure civili dirimi possunt l. iura sanguinis ff. de reg. iur. sed quoad iura, quae lex civ. tribuit cognatis

ut est

ut est tutela et similia.

Tandem Imper in §. fin. cuius textus movet dubium si sint plures agnati vel cognati, cui sit deferenda tutela; et dixit, quod proximiori tutela defertur, si tamen masculus sit, foemina non, exceptis matre et avia, tutrices esse prohibentur; et talis masculus, qui sit aetatis legitimae est maior 25 annis, quia alias incivile est eos qui alieno indigent auxilio in rebus suis administrandis et ab aliis reguntur aliorum tutelam subire, ut inquit lex in l. ult. maior viginti. de excus. tut. vel cur. et nulla lege prohibeatur tutelam suscipere, neque excusationem competentem utatur. §. ex his auth. de heredit. ab intest. ven.; si vero plures in eod. gradu existant, omnes ad tutelam vocantur, sed magis idonei admittuntur, admissis aliorum periculo, et ex tacita quorum hypotheca l. 1. ex his auth. de heredit. ab intest. ven.

De legitima Patronorum tutela tit. XVII.

Alia tutela legitima est etiam patronorum hic dicta, quae iatcircumque liberis [illegible] tur non quidem ex verbis legis [illegible], id est [illegible] mente [illegible] [illegible] introducta, [illegible] x tab. [illegible] patronis [illegible] mentionem est eiusdem legis [illegible] patroni legitima libertis [illegible] ad similitudinem agnatorum quos eo lex x tab. tutores esse voluit, quia eosdem [illegible] vocabat, sicut in legitima [illegible] quam libertos manumittens [illegible], ei ab intestato succedit, tamquam a tutela recedit [illegible] contingit alia [illegible] tutela est similis officium, ut [illegible] in fine, et in l. fin. ff. de tutelis

De legitima parentum tutela tit. XVIII

[illegible] tertia species tutela legitima, quam [illegible] vocant [illegible] [illegible] [illegible] impuberis [illegible] ver [illegible] emancipationis [illegible] ipsa emancipationis

rum

tuti sunt extranei, ut sunt et ...
tutr. ... ex ...
a ... legit. patron. tute. ...
... liberos patronus servos manumissos ...
agn... ... l. tutr. 8. si parens ... de legit. tute.
et l. tute ... si quis a parente ... manum ...
... differentia ...
et emancipato, quam ...
... tam ... tutor legitimus ...

De fiduciaria tutela. tit. X.

... tutela, fiduciaria, ...
qui admitt... in tres partes, in ...
fiduciaria tutela, in ... differentia inter
filios patrone et filios emancipandos ...
... generale dictu, nemini posse esse tutore, nisi ...
... 2. ibi ... 2. ibi ita tamen.
Fiduciaria tutela est illa, quae mortuo ... deffert...

et ex

ut et ipsi sint tutores filii emancipati. dictaq. est

fiduciaria tutela ob maximam similitudinem quam habet cum

amici ac [illegible] in filium licet emancipatum,

ut ius tutelae quae patrono competit, transeat

ad liberos eius, ut supra in tit. de legit. patron. tut.

diximus et non hic ad liberos patris emancipantis, ut ipsius

generis tutelae in [illegible] declarat. Imper. in

[illegible], quod si libertus non [illegible] a [illegible]

in potestate filii ipsius fuerit, ideo liberos liberi

patrem [illegible] patronis agnatos, et colere debet, non his

in filiis patris emancipantis, [illegible] filius [illegible]

[illegible] in potestate sui et si non emancipatus

[illegible] tutela et [illegible] cessat, [illegible] sublata hodie differentia

emancipationum, ut in superiori tit. diximus, omnes fratres

[illegible] tutores existunt tamquam agnati.